

CELESTYN STANISŁAW NAPIÓRKOWSKI OFMConv.

PIĘCDZIESIĘCIOLECIE TEOLOGII DOGMATYCZNEJ NA KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM

Koniec drugiego semestru r. akad. 1967/68 zamyka pierwsze półwiecze istnienia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (założony na Konferencji Biskupów Polski w dn. 26—27 lipca 1918 r., erygowany przez Stolicę Apostolską dekretem z 25 lipca 1920 r.). Niniejszy szkic ma na celu zebranie zasadniczych danych o początkach i rozwoju sekcji teologii dogmatycznej na tejże Uczelni.

W artykule niniejszym zwrócono uwagę przede wszystkim na: organizację (wykłady, katedry, sekcja), pracowników naukowych oraz rozprawy dyplomowe. Dane biograficzne żyjących pracowników naukowych ograniczono do krótkich informacji, zmarłym natomiast poświęcono więcej uwagi. W załącznikach zestawiono tematy rozpraw magisterskich (pisanych zasadniczo na kursie Theologia minor), licencjackich (pisanych na kursie Theologia maior) i doktorskich. Sformułowania tematów zostały podane za księgami magisteriów, licencjatów i doktoratów z tym jednak zastrzeżeniem, że większość tematów rozpraw doktorskich podano na podstawie recenzji tychże prac. Do wykazu włączono również kilka tematów opracowanych na tworzącej się dopiero sekcji teologii porównawczej; oznaczono je nazwiskiem O. Waczyńskiego, pod którego kierunkiem zostały napisane. Osobno zestawiono rozprawy poświęcone dziejom teologii polskiej, by w ten sposób podkreślić poważny wkład Uczelni w poznanie i krytyczne opracowanie dorobku dawnej polskiej myśli teologicznej. Wyjaśnienia wymaga również zestawienie rozpraw doktorskich. Jedne z nich, najstarsze, zaginęły. Niektóre, aczkolwiek z okresu powojennego, stały się praktycznie niedostępne, jako że nie posiada ich archiwum Uniwersytetu i nie zachowały się ich recenzje i dlatego można było odnotować na tym miejscu jedynie ich najistotniejsze elementy bibliograficzne. O innych rozprawach zamieszczono zwięzłe informacje, ponieważ w ogromnej większości nie zostały opublikowane w całości, ani też w streszczeniu czy fragmentach. Uwagi o nich opierają się przede wszystkim na recenzjach dołączonych do akt personalnych doktorantów.

Źródła, z których czerpałem inne informacje do niniejszego szkicu, stanowiły księgi protokółów z posiedzeń Rady Wydziału Teologii (pierwszy protokół z 29 marca 1919 r.), księgi protokółów egzaminów magisterskich, licencjackich i doktorskich, akta personalne samodzielnych i pomocniczych pracowników naukowych. Naszkicowanie obrazu pracy naukowo-dydaktycznej w okresie przedwojennym umożliwiły w znacznej mierze drukowane spisy wykładów, instytucji uniwersyteckich z lat 1918/19—1938/39 oraz katalog Wydawnictwa Uniwersytetu Katolickiego z lat 1919—1938. Spisy z okresu powojennego ukazywały się mniej regularnie (*Spis wykładów za rok akademicki 1947/48; Skład osobowy, spis wykładów i instytucji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w r. akad. 1946/47 oraz sprawozdania za lata poprzednie*, Lublin 1947; *Spis wykładów na r. akad. 1949/50; Skład osobowy oraz spis wykładów i instytucji w r. akad. 1958/59*, Lublin 1958; *Skład osobowy oraz spis wykładów i instytucji w r. akad. 1959/60*, Lublin 1959. Informacje spisów uzupełniają: *Katolicki Uniwersytet Lubelski*, Lublin 1947 oraz *Deo et Patriae, Katolicki Uniwersytet Lubelski 1948*, Lublin 1948).

Wojna przedzieliła działalność Uniwersytetu na dwa okresy: przed- i powojenny. W latach okupacji podejmowano (z małym powodzeniem) próby tajnego organizowania studiów prawa; sekcja teologii dogmatycznej całkowicie zaprzestała działalności. Dlatego przyjęty tu podział na dwa okresy ujmuje całość zagadnień związanych z teologią dogmatyczną na KUL-u.

I. OKRES PRZEDWOJENNY

Wykłady na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lubelskiego rozpoczęły się w styczniu r. akad. 1918/19. W okresie tym na Wydziale Teologicznym nie wyróżniono jeszcze sekcji. Istniała jedna katedra teologii dogmatycznej prowadzona przez ks. Błażeja Czesnysa. Rada Wydziału na posiedzeniu w dn. 10 lipca 1919 r. postanowiła „obsadzić niezwłocznie drugą katedrę teologii dogmatycznej specjalnej i postanowiła powołać na nią O. Czesława Lacrampe’a O P” Zanim O. Lacrampe przybył do Polski, na Wydziale Teologicznym utworzono dwie sekcje: nauk biblijnych oraz teologii dogmatycznej (uchwała Rady Wydz. z dn. 3 października 1919 r.), z zaznaczeniem: „Sekcję teologii dogmatycznej wprowadza się od początku bieżącego roku akademickiego 1919/20” O. Lacrampe, zaangażowany na dziesięć lat, podjął pracę w październiku 1919 r. Po odejściu ks. B. Czesnysa zaangażowano dominikanina o. Zygmunta Ogarka, który wykładał w okresie: 1921/22—1924/25. Od początku r. akad. 1925/26 do wybuchu wojny teologię dogmatyczną wykładał tylko

jeden profesor: o. Cz. Lacrampe do końca r. akad. 1928/29, o. M. Morawski TJ w latach 1929/30—1933/34 i ks. A. Słomkowski w okresie 1934/35—1938/39. Od r. 1919 do 1939, teologię dogmatyczną wykladało zatem pięciu profesorów.

1. Ks. Błażej C z e s n y s (Blaziejus Cesnys) ur. się 13 lutego 1884 r. we wsi Paluktankici pow. Telsze. Średnie wykształcenie zdobył w progimnazjum w Połędzie (1896—1904), potem wstąpił do Żmudzkiego Seminarium Duchownego w Kownie. Ukończył Akademię Duchowną w Petersburgu ze stopniem magistra teologii. Pisał pracę magisterską na temat: *De praecipuis theoriis quae cognationem inter Buddhismum et Christianismum astruunt*. W latach 1908—1911 studiował filozofię, teologię oraz indologię we Fryburgu szwajcarskim. Przygotował tam rozprawę doktorską pt. *De Boudha et sa légende* oraz pracę *Levator de Virhnu Krishna d'après le Bhagavat Purma*. Nie zdążył jednak złożyć we Fryburgu egzaminów doktorskich, ponieważ biskup Cyrtowt odwołał go do Kowna i zamianował profesorem Seminarium Duchownego. Władze carskie uważały jednak ks. Czesnysa za obywatela nielojalnego (otrzymał pozwolenie na sześciomiesięczny pobyt za granicą w celach zdrowotnych, a przebywał trzy lata na studiach!) i nie zatwierdziły go na tym stanowisku. Niemniej jednak te same władze powołały go wkrótce na profesora Akademii Duchownej w Petersburgu, gdzie wykładał teologię dogmatyczną w latach 1911—1918. W r. 1917 uzyskał stopień doktora. W tym okresie zdradzał zainteresowania muzykologiczne: wykupywał w Piotrogradzie litewskie kompozycje muzyczne i pisywał o nich artykuły w litewskich czasopismach muzycznych. Od 16 lutego 1922 r. wykładał teologię i historię dogmatów na uniwersytecie w Kownie, gdzie był dziekanem Wydziału Teologiczno-Filozoficznego (1923—25 oraz od r. 1926), a także prorektorem (1929—36). Był współpracownikiem i współredaktorem litewskiej encyklopedii. Główniejsze artykuły jego pióra to: *Buczys, Majronis, Matulewicz bp, Ostra Brama*. Twórczość pisarska ks. Czesnysa posiada charakter wyraźnie popularyzatorski. Pisywał najczęściej do pism litewskich: „Niedzielne czytanki” „Droga Prawdy”, „Źródło”, „Przyszłość”, „Przewodnik” i „Błysk Przyszłości”. Najchętniej podejmował problematykę historyczną i apologetyczną. Uczniowie jego zwrócili uwagę, że ogrom prac popularyzatorskich, organizacyjnych i społecznych, jak również szerokie i częste kontakty towarzyskie, nie pozwoliły mu w pełni wykorzystać swoich zdolności i wykształcenia w celach ściśle naukowych. Zarówno w Piotrogradzie, jak i później na Litwie, dał się poznać jako niezwykle ruchliwy społecznik.

Z KUL-em związał się w okresie przejściowym między profesurą w Akademii Petersburskiej a pracą na uniwersytecie w Kownie, tzn.

w latach 1919—1921. Wykładał teologię dogmatyczną, historię dogmatów, sanskryt oraz język hebrajski.

Zmarł podczas II wojny światowej. W historii KUL-u pozostanie jako pierwszy profesor teologii dogmatycznej.

(Por. *Lietuviskoji Enciklopedija*, t. II. Kaunas 1937, kol. 1132—1133).

2. O. Czesław Maria Ludwik *Lacrampe*, dominikanin, ur. w Tuluzie 3 kwietnia 1876 r., studia średnie odbywał w różnych instytutach i liceach francuskich. W r. 1894 wstąpił do dominikanów. Od tego roku uczęszczał równocześnie na kursy ekonomii oraz na filozofię i teologię uniwersytetu w Tuluzie. Studia uwieńczył doktoratami z filozofii i teologii (maj i czerwiec 1901 r.). We wrześniu 1901 r. otrzymał nominację na profesora egzegezy, a następnie teologii i patrologii na fakultecie prawa kanonicznego swojego zakonu we Francji (do r. 1903), a w latach 1903—1905 w klasztorze La Quercia w prowincji rzymskiej we Włoszech. We wrześniu 1905 r. został powołany na stanowisko profesora teologii dogmatycznej w seminarium międzydiecezjalnym prowincji Lacjum w Viterbo. Pełnił tam również obowiązki kierownika duchowego całego seminarium i kolegium biskupiego. Otrzymał też nominację na egzaminatora diecezjalnego. W r. 1911 został profesorem Angelicum w Rzymie. Z końcem tegoż roku Pius X skierował go do Bawarii na rektora nowo założonego fakultetu teologicznego w Ettal. Z końcem 1914 r. został odwołany do Rzymu w charakterze profesora teologii i historii dogmatów w Angelicum. W latach 1915—1919 brał czynny udział w walkach na wielu frontach jako kapelan przy oddziale strzelców. Otrzymał kilka odznaczeń i wyróżnień w rozkazach dziennych. Był dwukrotnie ranny. Od r. 1900 należał do komitetu redakcyjnego „*Revue Thomiste*”; ogłosił pod pseudonimem kilka artykułów i recenzji krytycznych.

Na KUL zaprosił go ówczesny rektor tej Uczelni, ks. prof. Idzi Radziszewski, który zapewnił mu tytuł naukowy profesora zwyczajnego oraz engagement na okres dziesięciu lat. 20 września 1919 r. o. Lacrampe został wysłany do Polski; od października tegoż roku objął wykłady z teologii dogmatycznej, które prowadził z kilkumiesięczną przerwą (wyjazd do Francji na wiosnę, powrót w jesieni 1921 r.) do końca r. akad. 1928/29. O. Lacrampe prowadził również wykłady w języku francuskim na Wydziale Humanistycznym (o filozofii J. Rousseau, Descartesa, Malebranche'a i Spinozy); uczył też języka włoskiego. Był profesorem zwyczajnym nie tylko teologii, ale również filozofii, języka i literatury francuskiej oraz historii literatury włoskiej — na Wydziale Humanistycznym.

W języku polskim opublikował rozprawę z zakresu mariologii: *Wszechpośrednictwo Najśw. Marji Panny*, Lublin 1929, ss. 72. W „*Divus*

Thomas" (Piacenza) (s. 592—593) ukazała się recenzja podpisana J. K. [Józef Kruszyński]: *Lacrampe Czesław OP, Wszechpośrednictwo N. Marji Panny* (Lublin, Uniwersytet 1929), 1 vol., in 8°, s. 72. Druga recenzja znajduje się w „Ateneum Kapłańskim”, 27 (1931) 509—510.

3. O. Zygmunt Julian Jan Ogarek, dominikanin, urodził się 22 lipca 1886 r. w Wiśniczu Nowym, jako syn urzędnika sądowego Jana i Marii Wiśnickiej. Do szkoły średniej uczęszczał w Bochni. 28 marca 1903 r. rozpoczął nowicjat u Ojców Dominikanów w Krakowie; po roku złożył śluby zakonne. Studium filozofii odbył w dominikańskim kolegium we Lwowie, następnie wyjechał do Lowanium na studia teologiczne, które ukończył w latach 1907—1910 wracając do Lwowa jako lektor teologii. W Belgii otrzymał święcenia kapłańskie (4 sierpień 1909 r.) z rąk abpa H. W. Altamayera OP. We Lwowie w kolegium prowincji galicyjskiej wykładał filozofię, teologię fundamentalną, język hebrajski i łacinę. Za dyspensą Stolicy Apostolskiej od wymaganego przez konstytucje zakonne wieku został magistrem kleryków, a następnie kantorem, promotorem bractwa różańcowego i bibliotekarzem. Po wybuchu pierwszej wojny światowej służył jako kapelan wojskowy w armii austriackiej pracując m. in. pośród jeńców polskich i ruskich w Steierbach (1917). Mimo rozlicznych zajęć utrzymywał kontakt z pracą naukową i u schyłku wojny (1918) złożył pomyślnie egzaminy doktorskie z filozofii na uniwersytecie we Fryburgu szwajcarskim. W latach 1921/22—1924/25 był profesorem w Seminarium Duchownym w Lublinie oraz zastępcą profesora teologii dogmatycznej na KUL-u. Wykładał nie tylko dogmatykę, ale również apologetykę, etykę i historię dogmatów; prowadził też proseminaria i seminaria z filozofii (łącznie 16 godzin tygodniowo). Był zastępcą profesora filozofii (również na Wydziale Humanistycznym). Z dogmatyki wykładał: sakramentologię, o wcieleniu i odkupieniu, o wierze i eschatologię — wszystko w oparciu o teksty św. Tomasza. Od końca r. akad. 1924/25 ustąpił z Uniwersytetu. O przyczynach odejścia nie wspominają akta personalne zachowane na Uczelni. Z korespondencji o. Z. Ogarka wynika, że doprowadziło do tego postanowienie ks. bpa M. Fulmana wprowadzenia na Uniwersytet jezuitów w miejsce dominikanów, a pretekstem stało się nieporozumienie między nim a biskupem wynikłe z powodu odrzucenia przez ks. Ogarka wraz z komisją filozoficzną pewnych wniosków rektora, jak również zatarg o pensję, którą biskup zatrzymał, polecając, by ks. Ogarek osobiście do niego po nią przyszedł; ten zaś miał odpowiedzieć, że „za pracę należy się zapłata, nie zaś żadne naginanie pokory zakonnej” Kiedy nastąpiły nowe nieporozumienia, zamienił Uniwersytet na duszpasterstwo w Tarnopolu (1926) i Podkamieniu (od 1929). W r. 1930 przeniósł się do Lwowa

na stanowisko archiwisty prowincji polskiej; został też dyrektorem wydawnictw dominikanów; w r. 1933 był redaktorem czasopisma „Szkola Chrystusowa” Przez trzy lata (1930—1933) wykładał filozofię i teologię w studium domesticum. Wciąż sam się uczył. W 1932 r. zdobył „mistrzostwo”, czyli doktorat z teologii (Angelicum). Od 1933 r. pracował w duszpasterstwie jako administrator parafii w Podkamieniu, katecheta i wikary w Bohorodczanach, katecheta we wsi Mokrzychów i w szkole rzemieślniczej w Tarnobrzegu. Podczas okupacji hitlerowskiej przeniósł się do Borku Starego k. Rzeszowa. W następstwie kontaktów z AK musiał ukrywać się w Przemyślu. Po wojnie (1947—1948) był katechetą w szkole zawodowej w Prudniku. Zmarł w Poznaniu 1955 r. Jego współbrat zakonny o. Robert Świętochowski, autor artykułu poświęconego o. Ogarkowi (maszynopis tego artykułu o. Robert łaskawie mi udostępnił wobec faktu, żeteczka kulowskich akt personalnych tego ostatniego jest prawie pusta), tak go wspomina: „Ogarek był człowiekiem o nieprzeciętnych zdolnościach, tytanem pracy, ascetą [...] W życiu towarzyskim odznaczał się błyskotliwością, a mimo tych zalet widzimy w jego życiu coś tragicznego” Ze wspomnień, które przetrwały po o. Ogarku, zachowało się jedno dobrze go charakteryzujące. Ks. bp M. Fulman, jeszcze w okresie ich przyjaźni, przysłuchiwał się egzaminowi swoich kleryków. Kiedy jeden z nich stwierdził, że zwykły biskup jest nieomylny w sprawach wiary, o. Ogarek wybuchnął w obecności bpa Fulmana: „Co ksiądz myśli, że Duch Św. będzie do byle trąby dmuchał!?”

Od r. 1910 o. Ogarek został współpracownikiem-korespondentem madyckiego czasopisma dominikanów „Ciencia Tomista”; w dziale „Cronicas Cientifico-Sociales — Polonia” zamieszczał sprawozdania z ruchu umysłowego w Polsce: 1 (1910), nr 1, s. 137—139; nr 2, s. 330—331; nr 3, s. 492—495; nr 5, s. 292—296; nr 7, s. 121—125; nr 9, s. 493—497; 2 (1911), nr 1, s. 149—151; nr 12, s. 516—520; nr 14, s. 335—340; nr 19, s. 144—149; nr 23, s. 296—299.

Inne publikacje o. Z. Ogarka:

1. *Św. Tomasz z Akwinu*, „Przegląd Katolicki”, (1922), nr 11—13.
2. *Św. Albert Wielki Z. K. Doktor Kościoła*, „Szkola Chrystusowa”, 4 (1932), nr 3, s. 128—144.
3. *Życie nadnaturalne*, tamże, 7 (1933), nr 3, s. 126—130.
4. *Sfera życia nadnaturalnego*, tamże, nr 4, s. 156—165.
5. *Życie pozagrobowe*, tamże, nr 5, s. 193—205.
6. *Die Sinnerkenntnis Albert d. Grossen verglichen mit derjenigen des Thomas von Aquin*, Lwów 1931, ss. 164.

(Rec. A. S t e u e r, „Collectanea Theologica Societatis Theologorum Polonorum”, 15 (1934) 108—109).

7. *Podkamień k. Brodów. Krótki szkic historii kościoła i klasztoru dominikańskiego*, Lwów 1939.

Recenzje pióra o. Ogarka:

W „Szkole Chrystusowej”: 1 (1930), nr 4, s. 212—215; nr 5, s. 278—279; 2 (1931), nr 6, s. 281—282.

W „Przeglądzie Teologicznym”: 7 (1926) 96—98; 9 (1928) 87—89.

4. O. Marian M o r a w s k i (junior), jezuita, urodził się 15 października 1881 r. w Budapeszcie. Gimnazjum ukończył w zakładzie Ojców Jezuitów w Chyrowie i zdał maturę w 1900 r. W tym samym roku zapisał się na uniwersytet we Wrocławiu. Studiował filozofię, języki orientalne i sanskryt. Po dwu latach przeniósł się na uniwersytet krakowski, gdzie studiował filologię słowiańską i sanskryt (1903—1904). Po rocznym pobycie w Pradze czeskiej wstąpił do Seminarium Duchownego w Krakowie; po czterech latach studiów, w r. 1910, otrzymał święcenia kapłańskie i wyjechał do Rzymu; uczęszczał na Gregorianum, gdzie po dwu latach uzyskał tytuł doktora filozofii. W następnym roku (1912/13) słuchał wykładów także z teologii fundamentalnej, uczęszczał do Instytutu Biblijnego i pisał rozprawę doktorską z teologii. W 1913 r. powrócił do Krakowa, gdzie objął stanowisko prefekta w Seminarium Duchownym oraz zastępcy katechety w żeńskim seminarium nauczycielskim przygotowując się równocześnie do „rygorów” z teologii, które zdał w 1914 i 1915 r. W 1915 r. uzyskał tytuł doktora na podstawie rozprawy *O chronologii ksiąg Ezdrasza i Nehemiasza*. Wtedy również objął katechizację w szkole realnej i uczył zastępczo gramatyki polskiej. W 1917 r. wstąpił do jezuitów; po odbyciu rocznego nowicjatu i jednorocznej służby wojskowej w Niemczech zdał wymagany egzamin z całości filozofii i teologii. W 1920 r. wyjechał do Rzymu dla pogłębienia studiów teologicznych. W tymże roku został mianowany profesorem teologii dogmatycznej na Wydziale Teologicznym u Jezuitów w Krakowie i wraz z nim przeniósł się w 1926 r. do Lublina.

Z Uniwersytetem Lubelskim związał się w r. 1929, kiedy to wygasła dziesięcioletnia umowa między Uniwersytetem a o. Lacrampe i zabrakło dogmatyka na Wydziale Teologicznym. O. M. Morawski prowadził całą dogmatykę od początku r. akad. 1929/30 jako zastępca profesora. 26 lutego 1932 r. Senat Uniwersytetu przyjął wniosek o nominacji ks. M. Morawskiego na profesora nadzwyczajnego teologii dogmatycznej. 14 kwietnia 1934 r. złożył rezygnację, która została przyjęta. Wykładał nadal w Bobolanum. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

W 1932 r. napisał o sobie „Większej pracy naukowej drukiem nie ogłosił z powodu licznych obowiązków zawodowych i zakonnych” Nie-

mniej pozostawił po sobie skromny dorobek naukowy i popularyzatorski. Ze stenogramu wydał poprawiony i uzupełniony manuskrypt o. Mariana Morawskiego (seniora) pt. *Dogmat łaski* oraz ogłosił drukiem szereg rozpraw z zakresu współczesnej historii religii, zwłaszcza teozofii, teologii św. Pawła i św. Augustyna, kilka studiów dogmatycznych, obszerniejsze sprawozdania i referaty drukowane przeważnie w „Przeglądzie Powszechnym” w latach 1920—1931 o łącznej objętości kilkuset stron. Do ważniejszych artykułów zaliczał: *YMCA — teozofia w dziejach błędnej myśli ludzkiej*, *Dogmat piekła*, *W Chrystusie i W Duchu*, *Eucharystyczna koncepcja łaski u św. Tomasza z Akwinu*, *Nowsze teorie o istocie mszy św.*, *Modlitwa św. Augustyna* oraz dwa przyczynki do mistyki św. Pawła.

Po odejściu M. Morawskiego obowiązki profesora teologii dogmatycznej podjął ks. A. Słomkowski.

5. Ks. Antoni S ł o m k o w s k i, ur. 5 grudnia 1900 r. w Ryszewie (pow. Żnin), uczęszczał do gimnazjum w Trzemesznie i w Gnieźnie (1912—1919). Studia filozoficzne i teologiczne odbył w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu (1921—1924). Studia teologiczne kontynuował w Strasbourgu, gdzie otrzymał stopień doktora w r. 1928 na podstawie rozprawy *L'état primitif de l'homme dans la tradition de l'Eglise avant saint Augustin* (Paris 1928). W r. akad. 1928/29 przebywał na kursie magisterskim (czyli habilitacyjnym) w Gregorianum. Od stycznia 1931 r. był profesorem filozofii i historii filozofii w Arcybiskupim Seminarium Duchownym. 27 kwietnia 1933 r. habilitował się w zakresie teologii dogmatycznej na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zatwierdziło jego habilitację pismem z dn. 21 sierpnia 1933 r.

1 września 1934 r. objął katedrę teologii dogmatycznej Uniwersytetu Lubelskiego w charakterze profesora nadzwyczajnego. Jako jedyny profesor teologii dogmatycznej na Wydziale Teologicznym wykładał tu do wybuchu II wojny światowej.

Publikacje ks. A. Słomkowskiego w okresie do II wojny światowej:

1. *L'état primitif de l'homme dans la tradition de l'Eglise avant saint Augustin*, Paris 1928.

2. *Charakter darów stanu pierwotnego według nauki św. Augustyna*, „Przegląd Teologiczny”, 11 (1930).

3. *Aktualność św. Alberta Wielkiego*, „Wiadomości dla Duchowieństwa”, (1933), nr 11.

4. *Św. Augustyn jako duszpasterz*, tamże.

5. *Pierwotny stan człowieka według nauki św. Augustyna. Studium z historii dogmatów*, Lwów 1933.
6. Z nowszych badań nad najdawniejszą ludzkością, „Przegląd Katolicki”, 72 (1934), nr 11, 12.
7. *Doctrina semiarianorum de circuminsessione personarum SS. Trinitatis*, „Collectanea Theologica”, (1935).
8. *Nauka św. Tomasza z Akwinu o niewidzialnych posłannictwach Osób Boskich*, „Collectanea Theologica”, 17 (1936).
9. *Relatio gratiam sanctificantem inter et iustitiam originalem secundum doctrinam S. Augustini*, „Collectanea Theologica”, 18 (1937).
10. *Theologia nostri aevi. Teologia dogmatyczna*, tamże.
11. *La créature rationnelle informe et l'âme formée d'après s. Augustin*, [W:] *Księga pamiątkowa ku czci J. E. Ks. Biskupa Fulmana*, Lublin 1939.

Poza wymienionymi profesorami na sekcji teologii dogmatycznej wykladał również ks. Piotr Kremer z sekcji teologii fundamentalnej. W r. akad. 1918/19 miał jedną godzinę tygodniowo metodologii teologii, w r. akad. 1921/22 — 2 godziny tygodniowo zagadnień z dogmatyki i teologii fundamentalnej prawosławia, w r. 1936/37 — 2 godziny tygodniowo „De fide divina”, w roku następnym — „Dogmatica de Ecclesia Christi”, w r. 1938/39 w takim samym wymiarze godzin „De fide divina — notio genuina” oraz „De obiecto materiali fidei divinae”

Do 1939 r. włącznie sekcja teologii dogmatycznej nie posiadała pomocniczych pracowników naukowych.

Profesorowie: Czesnys, Lacrampe, Ogarek i Morawski opierali swe wykłady na dziełach św. Tomasza. Podając tematy wykładów nie omieszkali wskazywać odpowiedniego miejsca w *Sumie Teologicznej* czy innym dziele Akwinaty, np. tytuł wykładów o Lacrampe'a z 1927/28 r.: „De Deo Redemptore. In S. theologiae, qu. 1—26” Dopiero ks. A. Słomkowski odstąpił od tego stylu wykładów.

Problematyka wykładów kształtowała się w zależności od zainteresowań profesorów. Poza klasycznymi traktatami, jak „De Deo uno”, „De novissimis”, „De gratia”, podejmowano zagadnienia bardziej szczegółowe, jak „De libero arbitrio” czy „De providentia et praedestinatione” (o Lacrampe, 1924/25).

Tematykę seminariów na ogół uzgadniano z wykładami, np. ks. Z. Ogarek wykładając „De fide” na seminariach rozpatrywał zagadnienie fideizmu i semiracjonalizmu. Od 1932/33 r. wprowadzono dysputę scholastyczną w wymiarze jednej godziny tygodniowo. Wykłady z metodologii teologii miały miejsce tylko w jednym semestrze 1918/19 r. za cały okres przedwojennej (i powojennej) działalności sekcji.

25 października 1919 r. na posiedzeniu Rady Wydziału ustalono warunki uzyskiwania licencjatu: 1. dwa lata studiów, 2. dwie prace seminaryjne, 3. komisyjny egzamin ustny z materiału wyznaczonego w 20 tezach z zakresu Starego i Nowego Testamentu, dogmatyki, moralnej i historii Kościoła.

12 stycznia 1921 r. Rada Wydziału postanowiła, by egzamin trwał dwie godziny wobec członków Wydziału.

Studentów nie było wielu, wobec możliwości wyjazdu na uczelnie zagraniczne. Obecnie trudno ustalić, ile osób studiowało na poszczególnych sekcjach, ponieważ nie zachowały się wykazy studentów według sekcji, a księga licencjatów z okresu przedwojennego także nie odnotowuje specjalizacji. Ogółem na teologii nadano stopień licencjata siedemdziesięciu czterem księżom. Pierwszym, który zdobył na Uniwersytecie Lubelskim licencjat z teologii, był ks. Władysław Stefanowicz z diecezji mohylewskiej (15 V 1922), pierwszym doktorem teologii został ks. Henryk Kaczorowski (20—21 marzec 1922). Na dogmatyce do 1939 r. nadano tylko pięć względnie sześć doktoratów, m. in. ks. Michałowi Klepaczowi, ówczesnemu profesorowi Seminarium Duchownego w Kielcach, który studia odbył w Petersburgu, a w Lublinie bronił (27 października 1932 r.) rozprawy doktorskiej pt. *Idea Boga w historiozofii Augusta Cieszkowskiego* (recenzował o. M. Morawski).

II. OKRES POWOJENNY

Jeszcze znaczna część kraju pozostawała pod okupacją, kiedy Katolicki Uniwersytet Lubelski wznowił swoją działalność. Od początku roku akademickiego 1944/45 rozpoczęły się zajęcia uniwersyteckie. Dogmatykę objął ks. A. Słomkowski; wykładał sam do r. akad. 1945/46 włącznie, będąc oczywiście w tym okresie kierownikiem sekcji oraz katedry teologii dogmatycznej. W r. akad. 1945/46 Wydział Teologiczny rozszerzył swoją działalność również na Wyższe Seminarium Duchowne w Lublinie, co zostało postanowione już przed wojną, a zrealizowane uchwałą Rady Wydziału z dn. 15 lipca 1945 r. na wniosek Wielkiego Kanclerza KUL ks. bpa Mariana Fulmana, ordynariusza lubelskiego. Odtąd rozróżnia się na Wydziale Teologicznym *Theologia maior* (wyższy kurs teologii — dla księży) i *Theologia minor* (niższy, zwyczajny, kurs teologii — dla kleryków). Program studiów kursu *Theologia minor* dostosowano do postulatów konstytucji apostolskiej *Deus scientiarum Dominus* z 1931 r. Fakt ten otworzył przed wydziałem szerokie perspektywy rozwoju, zapewnił bowiem znaczną liczbę słuchaczy, pozwolił stworzyć nowe katedry i zaangażować więcej pracowników naukowych. Na razie

stworzono drugą katedrę teologii dogmatycznej, aczkolwiek nie było jej kim obsadzić. W r. 1945 powołano ks. mgra Władysława Krześniaka z diecezji lubelskiej na stanowisko młodszego asystenta przy katedrze teologii dogmatycznej. Chociaż nigdy nie prowadził on na Uniwersytecie zajęć z tego przedmiotu (wykładał teologię moralną w seminarium), to jednak w dziejach sekcji teologii dogmatycznej pozostaje jako pierwszy asystent. Równocześnie o. Bogusławowi Waczyńskiemu TJ oraz o. Ludwikowi Andrzejowi Krupie OFM powierzono wykłady zlecone. O. Waczyński objął katedrę teologii porównawczej (1946) i pozostawał na tym stanowisku do 1968 r. O. L. A. Krupa objął w 1946 r. drugą katedrę teologii dogmatycznej i prowadził ją do r. 1952, kiedy to jej kierownikiem został ks. Wincenty Granat.

Na początku drugiego semestru 1957/58 powstała katedra mariologii, która rozpoczęła pracę z początkiem r. akad. 1958/59. Kierownictwo nowej katedry zlecono o. A. L. Krupie. Ks. A. Słomkowski, wróciwszy na Uczelnię wiosną 1957 r., objął kierownictwo I katedry teologii dogmatycznej i prowadził wykłady w pełnym wymiarze godzin. Rozpoczął wykłady z teologii ascetycznej i mistycznej; prowadził też seminarium z tego kierunku teologii.

Zakres działalności Wydziału Teologii poszerzył się znacznie dzięki erygowaniu drugiego kursu Theologia minor dla osób świeckich i sióstr zakonnych; program dostosowano do programu Regina mundi w Rzymie, który na KUL-u wprowadzono od 1 października 1957 r. Przyjęło się w praktyce rozróżnianie dwu kursów Theologia minor przy pomocy nazw: kurs zwyczajny „A” (czyli dla kleryków) i kurs zwyczajny „B” (czyli dla osób świeckich i sióstr zakonnych); niekiedy używa się też określeń: seminaryjny i pozaseminaryjny zwyczajny kurs teologii. Po ukończeniu zwyczajnego kursu teologii oraz po złożeniu pracy magisterskiej i egzaminów ustnych według ustalonych tez studenci mogą otrzymać tytuł naukowy magistra, podczas gdy na Theologia maior księża mogą zdobyć również kościelny stopień licencjata uprawniający do wykładania teologii w seminariach duchownych. Dlatego w wykazie tematów rozpraw dyplomowych na teologii w okresie powojennym odróżniono tematy prac magisterskich od licencjackich.

Na kursie teologicznym dla osób świeckich i sióstr zakonnych wykładali teologię dogmatyczną:

1959/60 — ks. A. Słomkowski, o. A. L. Krupa, ks. W. Granat,
o. B. Waczyński

1960/61 — ks. W. Granat, ks. B. Pylak

1961/62 — ks. A. Słomkowski, o. A. L. Krupa, ks. W. Granat,
o. B. Waczyński, ks. B. Pylak

- 1962/63 — ks. W. Granat, o. A. L. Krupa, o. B. Waczyński
 1963/64 — ks. W. Słomka, o. B. Waczyński
 1964/65 — ks. B. Pylak, o. C. S. Napiórkowski
 1965/66 — ks. B. Pylak, o. C. S. Napiórkowski
 1966/67 — ks. W. Słomka, o. C. S. Napiórkowski
 1967/68 — ks. W. Słomka, o. C. S. Napiórkowski

Ks. A. L. Szafrąński związany z KUL-em od 1952 r. wykładał wybrane zagadnienia z teologii dogmatycznej na wyższym kursie teologii oraz dogmatykę w seminarium w Lublinie, gdzie prócz niego wykładowcami tego przedmiotu byli również ks. W. Słomka, ks. B. Pylak i o. B. Waczyński.

Przy końcu pierwszego pięćdziesięciolecia istnienia Uniwersytetu (stan z początku r. akad. 1967/68) skład personalny sekcji teologii dogmatycznej przedstawiał się następująco: 2 profesorów nadzwyczajnych: ks. W. Granat, o. A. L. Krupa, 1 zastępca profesora — ks. A. L. Szafrąński, 3 adiunktów: ks. bp B. Pylak, ks. W. Hryniewicz, o. C. S. Napiórkowski.

Sekcja posiada trzy katedry:

I katedra teologii dogmatycznej — o. A. L. Krupa, prof. nadzw., kierownik katedry, o. C. S. Napiórkowski, adiunkt.

II katedra teologii dogmatycznej — ks. W. Granat, prof. nadzw., kierownik katedry, ks. W. Hryniewicz, adiunkt.

katedra mariologii — o. A. L. Krupa, prof. nadzw., p.o. kierownika katedry.

W okresie powojennym na sekcji teologii dogmatycznej było łącznie dziewięciu samodzielnych i pomocniczych pracowników naukowych.

1. Ks. Antoni Słomkowski podjął przerwane wojną wykłady godząc je z funkcją pełniącego obowiązki rektora KUL-u, którą pełnił w latach 1944/45—1945/46. 6 czerwca 1945 r. Rada Wydziału Teologii zamianowała go profesorem zwyczajnym. Ministerstwo Oświaty zatwierdziło uchwałę 11 lutego 1946 r. 20 marca 1946 r. został wybrany po raz pierwszy, a 5 marca 1949 — po raz drugi rektorem KUL-u. Pełnił te funkcje do końca 1950/51 r. Po kilkuletniej przerwie podjął zajęcia uniwersyteckie na wiosnę 1957 r. (protokół Rady Wydziału z 10 maja 1957 r. notuje fakt powitania go przez dziekana). Wykładał dogmatykę (m. in. „De Deo creante et elevante”, „De sacramentis in genere, naukę o odkupieniu w pierwszych wiekach”), ascetykę oraz prowadził seminarium. Kierował też pierwszą katedrą dogmatyki. W 1960 r. rozstał się z KUL-em (ostatni raz obecny na posiedzeniu Rady Wydziału 15 lutego 1960 r.).

Bibliografia prac ks. A. Słomkowskiego publikowanych w okresie jego powojennej działalności na KUL-u:

1. *Pochodzenie człowieka w świetle teorii ewolucji i w świetle nauki Kościoła katolickiego*, Lublin 1946, Wrocław 1947².
2. *Problem pochodzenia człowieka*, Poznań 1957.
3. *Człowiek — obywatel — katolik. Ze wskazań Piusa XII o ideale wychowawczym*, „Homo Dei”, 27 (1958) 903—912.
4. *Problem światopoglądu w życiu człowieka. Konieczność uzupełnienia rozumu wiarą*, „Ateneum Kapłańskie”, 57 (1958), z. 2, s. 192—197.
5. *Kierownictwo duchowe jako pomoc w rozwoju życia łaski*, tamże, s. 77—88.

2. O. Ludwik Andrzej Krupa OFM ur. 25 maja 1910 r. w Przeworsku, świadectwo dojrzałości uzyskał w Sokalu w 1930 r., studia filozoficzne odbywał w Belgii (1930/31) i we Fryburgu szwajcarskim (1931/32), studia teologiczne we Lwowie, w seminarium zakonnym (1932—1935). Teologię na KUL-u ukończył ze stopniem doktora (1939). Podczas wojny wykładał dogmatykę w Seminarium Duchownym w Kalwarii Zebrzydowskiej; od 1946 r. prowadził wykłady zleczone z teologii dogmatycznej na KUL-u. Od r. 1947 jest zastępcą profesora, w 1950 zaś — habilituje się na KUL-u; profesorem nadzwyczajnym jest od 1955 r. prodziekanem w latach 1957/58—1958/59, dziekanem od 1963/64—1964/65; w latach 1965/66—1967/68 prorektorem KUL. Od r. 1946 do r. 1952 kierował II katedrą teologii dogmatycznej. Po odejściu z Uczelni ks. A. Słomkowskiego (1960) pełni obowiązki kierownika I katedry teologii dogmatycznej oraz jest kierownikiem katedry mariologii od początku jej istnienia, czyli od r. akad. 1958/59.

Ogólną charakterystykę pracy katedry mariologii podał w „Zeszytach Naukowych KUL” (*Sprawozdanie z działalności naukowej katedry mariologii*, 8 (1965), nr 3, s. 17—18). Studium mariologii idzie w dwu kierunkach: 1. systematycznego i krytycznego studium mariologii współczesnej, 2. szeroko zakreślonych badań nad dawną mariologią polską. Pierwszy kierunek zaznacza się przede wszystkim w wykładach i publikacjach profesora oraz w zajęciach seminaryjnych (problem macierzyństwa Bożego, macierzyństwa duchowego, dziewictwa, współodkupienia, funkcji Maryi w tajemnicy Chrystusa i Kościoła, źródeł dogmatów maryjnych, godności i władzy królewskiej Maryi; zagadnienia metodologiczne), drugi wyraźnie występuje w pracach magisterskich, licencjackich i doktorskich.

Publikacje o. A. L. Krupy:

a) *Monografie*

1. *Obraz Boży w człowieku według nauki św. Augustyna*, Lublin 1948.
2. *Kult Serca Maryi. Studium dogmatyczne*, Lublin 1948.
3. *Electa ut sol. Studium teologiczne o Najświętszej Maryi Pannie*, Lublin 1963.

b) *Artykuły*

1. *Wniebowzięcie Najśw. Maryi Panny jako prawda objawiona w nauce Ojców greckich*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 1 (1949) 111—131.
2. *Theologia assumptionistica et quaestio de morte B. V. Mariae*, [W:] *Alma Socia Christi*, t. X, Roma 1953, s. 35—77.
3. *Triumf Najśw. Maryi Panny nad szatanem*, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, 2 (1951), 445—487.
4. *Świętość Niepokalanej Matki Zbawiciela*, „Collectanea Theologica”, 25 (1954) 361—398.
5. *Mariologia w obecnym planie nauczania teologii*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 8 (1961), z. 3, s. 35—36.
6. *Mariologia w obecnym stanie nauczania*, „Ateneum Kapłańskie”, 60 (1960) 420—423.
7. *De sanctitate Matris Redemptoris nostri*, [W:] *Virgo Immaculata*, t. XVII, Roma 1957, s. 157—181.
8. *Nauka Magisterium Kościoła o godności i władzy królewskiej Najświętszej Maryi Panny*, „Ateneum Kapłańskie”, 60 (1960) 345—363.
9. *Gratia „maternalis” fundamentum perfectionis et missionis B. Virginis*, „Ephemerides Mariologicae”, 12 (1962) 131—141.
10. *Znaczenie Maryi w religii*, [W:] *Pod tchnieniem Ducha Świętego. Współczesna myśl teologiczna*, Poznań 1964, s. 299—330.
11. *Nauka papieża Piusa XII o duchowym macierzyństwie Maryi*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 11 (1964), z. 2, s. 109—131.
12. *Matka Boża w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie”, 65 (1965) 357—368.
13. *Maryja Matką Kościoła*, [W:] *Pastori et Magistro*, Lublin 1966, s. 41—71.
14. *Maryjność chrześcijaństwa*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 9 (1966), nr 3, s. 35—44.
15. *Virginitas Beatae Virginis Mariae ut veritas in Sacra Scriptura revelata*, [W:] *Maria in Sacra Scriptura*, t. IV, Roma 1967, s. 493—498.

3. Ks. Wincenty Granat ur. 1 kwietnia 1900 r. w Ćmielowie, pow. Opatów Kielecki, gimnazjum i seminarium duchowne ukończył

w Sandomierzu. Studia wyższe odbył w Rzymie w Gregorianum. W r. 1925 uzyskał doktorat z filozofii, a w 1928 — z teologii. W okresie 1928—1929 był prefektem szkół powszechnych, a w latach 1930—1933 — prefektem Państwowego Seminarium Nauczycielskiego w Radomiu. Od 1933 do 1958 r. wykładał teologię dogmatyczną w Seminarium Duchownym w Sandomierzu. Od 1952 r. wykłada dogmatykę na KUL-u, kierując II katedrą teologii dogmatycznej (po o. A. L. Krupie). W r. 1956 uzyskał stopień docenta. W 1965 został unadzwyczajniony przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Od początku roku akademickiego 1965/66 jest rektorem KUL.

Bibliografia publikacji ks. W. Granata:

1. *Aktualizacja w nauczaniu religii*, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”, 22 (1933) 115—121.
2. *Podstawy dogmatyczne Akcji Katolickiej*, „Ateneum Kapłańskie”, 20 (1934), t. 33, s. 19—33.
3. *Sensus catholicus*, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”, 23 (1934) 241—258.
4. *Podstawy niekatolickiej i katolickiej dydaktyki*, „Ateneum Kapłańskie”, 21 (1935), t. 35, s. 455—473, t. 36, s. 136—149.
5. *Katolicki ideał wychowawczy*, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”, 25 (1936) 325—338, 373—380, 421—443.
6. *Chrześcijaństwo w dziele H. Bergsona — Les deux sources de la morale et de la religion*, [W:] *Pamiętnik VIII Zjazdu Teologicznego w Częstochowie*, Kraków 1937, s. 85—110.
7. *Zasady pedagogiki katolickiej w świetle dogmatu Odkupienia i grzechu pierworodnego*, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy”, 28 (1939) 26—53.
8. *O idealny typ księdza prefekta*, tamże, s. 257—271.
9. *O nowe spojrzenie na tomizm*, „Znak”, 3 (1948) 604—617.
10. *Styl tomizmu. Na marginesie „De ente et essentia” św. Tomasza z Akwinu*, „Roczniki Filozoficzne”, 1 (1948) 123—137.
11. *Nauczanie teologii dogmatycznej w seminariach duchownych jako funkcja wychowania*, „Polonia Sacra”, 1 (1948) 339—343.
12. *Wartość prawdy*, „Znak”, 4 (1949) 99—117.
13. *Istota modlitwy*, tamże, s. 463—476.
14. *Msza św. jako ofiara Kościoła*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 2 (1949) 411—440.
15. *Abstynencja od alkoholu w duchu Chrystusowym*, „Homo Dei”, 18 (1949) 234—241.
16. *Integralna definicja osoby ludzkiej*, „Roczniki Filozoficzne”, 2/3 (1949—50) 85—109.

17. *Moralność katolicka wobec zagadnienia alkoholizmu*, „Ateneum Kapłańskie”, 42 (1950), t. 52, s. 124—134, 211—221.
18. *Głód łaski*, „Znak”, 5 (1950) 1—12.
19. *Natura i łaska*, tamże, s. 207—221.
20. *Nauka dogmatyczna o sakramencie pokuty*, „Homo Dei”, 20 (1951) 654—673.
21. *Miłość przetwarzająca*, „Znak”, 6 (1951) 281—301.
22. *Egzystencjalizm w świetle nauki o łasce i grzechu*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 3 (1956), z. 1, s. 191—229.
23. *Religijne wartości metody intuicyjnej w poznawaniu istnienia Boga*, tamże, s. 1—38.
24. *Mistyczne poznanie i jego wpływ na etyczną osobowość*, tamże, z. 2, s. 11—69.
25. *Życie katolickie*, „Ateneum Kapłańskie”, 49 (1957), t. 55, s. 3—25.
26. *Metoda popularnego wykładu o łasce*, tamże, s. 90—96.
27. *Boga Rodzica-Współodkupicielka*, „Homo Dei”, 26 (1957) 811—822.
28. *Antyteistyczny humanizm J. P. Sartre'a*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 1 (1958), z. 1, s. 21—31.
29. *Etyka sytuacyjna*, „Ateneum Kapłańskie”, 50 (1958), t. 56, s. 115—120.
30. *Wierzę w święty Kościół! powszechny*, „Znak” 11 (1959) 1226—1242.
31. *Idea osoby w pismach Emanuela Mounier*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 2 (1959), z. 1, s. 13—34.
32. *Bóg i Jego łaska wobec autonomii człowieka*, tamże, z. 4, s. 3—21.
33. *Ku syntezie w definicji osoby. Elementy treściowe w definicji osoby ludzkiej*, tamże, 3 (1960), z. 4, s. 21—44.
34. *Elementy personalistyczne w egzystencjalizmie*, „Znak”, 13 (1961) 676—687.
- 34a. *Pouczenie Piusa XII w dziedzinie teologii dogmatycznej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 8 (1961), z. 1, s. 30—32.
35. *Wiara i fideizm*, „Zeszyty Naukowe KUL”, z. 2, s. 3—28.
36. *Humanizm encykliki „Pacem in terris”*, tamże, 7 (1964), z. 1, s. 15—26.
37. *Boskie macierzyństwo*, [W:] *Gratia plena. Studia teologiczne o Bogurodzicy*. Praca zbiorowa pod red. B. Przybylskiego OP, Poznań 1965, s. 163—188.
38. *W głąb misterium Kościoła. Konstytucja dogmatyczna Soboru Watykańskiego II „Lumen gentium”*, [W:] *Pastori et Magistro*, Lublin 1966, s. 19—40.
39. *Konstytucja dogmatyczna „Lumen gentium” Soboru Watykańskiego II*, „Collectanea Theologica”, 36 (1966) 47—73.

40. *Misterium Kościoła. Refleksje nad pierwszym rozdziałem konstytucji dogmatycznej „Lumen gentium”*, „Zeszyty Naukowe KUL” 9 (1966), z. 3, s. 3—15.

41. *Teodycea. Istnienie Boga i Jego natura*, Poznań 1960, Lublin 1968² (wydanie uzupełnione).

42. *Osoba ludzka. Próba definicji*, Sandomierz 1961.

43. *Dogmatyka katolicka*, Lublin:

Tom wstępny. 1965.

Tomy: I *Bóg jeden w Trójcy Osób*, 1962.

II *Bóg Stwórca, Aniołowie, człowiek*, 1961.

III *Chrystus Bóg-Człowiek*, 1959.

IV *Chrystus Odkupiciel i Kościół, Jego Mistyczne Ciało*, 1960.

V *O łasce Bożej udzielanej przez Chrystusa Odkupiciela*, 1959.

VI *Teologiczna wiara, nadzieja i miłość*, 1960.

VII *Sakramenty święte*, cz. I. *Sakramenty w ogólności. Eucharystia*, 1961.
Sakramenty święte, cz. II. *Chrzest, Bierzmowanie, Pokuta*, 1966.

VIII *Eschatologia. Rzeczy ostateczne człowieka i świata*, 1962.

IX *Synteza*, 1964, 1967² (wydanie uzupełnione nauką II Soboru Watykańskiego).

Związłą charakterystykę własnej pracy profesorskiej, jak również rozpraw pisanych pod jego kierunkiem, zamieścił ks. W. Granat w sprawozdaniu pt. *Badania naukowe przy drugiej katedrze teologii dogmatycznej* zamieszczonym w „Zeszytach Naukowych KUL”, 8 (1965), nr 3, 15—17. M. in. napisał: „W pracach magisterskich i doktorskich, a także w pracach profesora (wykłady i prace własne) pojawiły się głównie dwie tendencje w badaniach: a) Przyswajanie tradycyjnej myśli teologicznej z położeniem akcentu na jej uwspółcześnienie; b) krytyczne opracowanie współczesnej zachodniej myśli teologicznej, szczególnie katolickiej, i jej uzupełnienie przez własny wkład, wynikający z postulatów personalizmu [...] W ramach prac badawczych pierwszego typu poświęcono dużo uwagi teologom polskim” (s. 15—16).

4. O. Bogusław W a c z y ń s k i TJ urodził się 19 października 1907 r. w miejscowości Zblewo (Hochstüblau), pow. Starogard. W 1923 r. wstąpił do nowicjatu ojców jezuitów w Pińsku. W latach 1927—1930 studiował filozofię na prywatnym fakultecie filozoficznym jezuitów w Krakowie, gdzie zyskał licencjat filozofii. Od 1930 do 1933 r. studiował teologię w Bobolanum w Lublinie, w 1933 otrzymał święcenia kapłańskie. W rok później uzyskał stopień licencjata teologii. W latach 1934—1937 odbył studia teologii porównawczej w Papieskim Instytucie Orientalnym zyskując stopień doktora nauk teologicznych orientalnych w sekcji dogmatycznej na podstawie rozprawy *Primatus Romani Pontificis in scriptis*

polemicis aetate Unionis Brestensis. 1577—1612. Od 1937 r. wykładał teologię dogmatyczną i porównawczą w Bobolanum i w Starej Wsi.

Z KUL-em związał się od 1946 r., kiedy objął katedrę teologii porównawczej na Wydziale Teologii, prowadząc wykłady zleczone również z teodycei na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej (1947/48) oraz z dogmatyki na zwyczajnym kursie teologii w Seminarium Duchownym w Lublinie, jak również na kursie wyższym („De sacramento poenitentiae”, „Disputatio scholastica...”). Wróciwszy po 4-letniej przerwie na Uczelnię o. Waczyński oprócz teologii porównawczej wykładał dogmatykę na kursie zwyczajnym. Przewód habilitacyjny otwarty w 1964 r.

Liczne publikacje o. B. Waczyńskiego odzwierciedlają jego zainteresowania Wschodem chrześcijańskim, luźno jedynie wiążąc się z teologią dogmatyczną. Na tym miejscu należy jednak odnotować dwa artykuły:

1. *Sobór Florencki w dziejach teologii katolickiej*, „Oriens”, VII (1939) 38—43.

2. *Konstytucja apostolska „Sacramentum Ordinis” o wyższych święceniach diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa. Przekład i komentarz*, „Ateneum Kapłańskie”, 49 (1948) 273—287.

5. Ks. Adam Ludwik S z a f r a ń s k i ur. 19 lipca 1911 r. w Nowym Sączu świadectwo dojrzałości otrzymał w klasycznym gimnazjum w tejże miejscowości. Ukończył Seminarium Duchowne i otrzymał święcenia kapłańskie w Kielcach (1936). W latach 1937—1939 odbył studia we Fryburgu uzyskując licencjat; od 1940 do 1946 r. był profesorem w Seminarium Duchownym w Kielcach. W latach 1946—1951 odbył studia na KUL-u w zakresie teologii (doktorat w 1947 r.) i pedagogiki (magisterium w 1951 r.). W r. 1952 podjął wykłady zleczone na Wydziale Teologii KUL. Od 1957 r. jest zastępcą profesora. Wykładał dogmatykę w Seminarium Duchownym w Lublinie oraz zagadnienia wybrane z teologii dogmatycznej na wyższym kursie. Najchętniej podejmuje aktualne zagadnienia teologiczne, jak teologia pracy, teologia laikatu, samourzeczywistnienie się Kościoła we współczesnym świecie.

Publikacje ks. A. L. Szafrąńskiego:

1. *Z badań nad charakterem sakramentalnym bierzmowania*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 2 (1955) 29—60.

2. *Istota kapłaństwa wiernych według św. Tomasza z Akwinu*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 4 (1957), z. 2, s. 5—37.

3. *Kapłaństwo wiernych*, Lublin 1958.

4. *Liturgia i jej znaczenie wychowawcze*, Lublin 1958.

5. *Sumienie, jego struktura i wychowanie*, Lublin 1958.
6. *Nowy kodeks drogowy w etyce i duszpasterstwie*, „Homo Dei”, 33 (1964) 31—37.
7. *Modlitwa wiernych*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 17 (1964) 230—237.
8. *Wiara a sakramenty*, „Ateneum Kapłańskie”, 68 (1965) 10—22.

6. Ks. Bolesław Pylak ur. 20 sierpnia 1921 r. w Łopienniku, pow. Krasnystaw, studia filozoficzne i teologiczne odbył w seminarium lubelskim (1943—1948). W r. akad. 1948/49 rozpoczął studia na Wydziale Teologii KUL (kurs wyższy). W 1951 zdobył licencjat, a w 1953 doktorat teologii na podstawie rozprawy: *Projekt konstytucji dogmatycznej o Kościele na Soborze Watykańskim*. 1 października 1951 r. został zamianowany młodszym asystentem przy katedrze dogmatyki. Od 1952/53 r. prowadził wykłady zleczone z dogmatyki w Lubelskim Seminarium Duchownym. W r. 1960/61 oraz od r. 1964/65 do początku drugiego semestru r. 1965/66 wykładał dogmatykę również na kursie zwyczajnym teologii dla świeckich i sióstr zakonnych. Na kursie wyższym wykładał historię dogmatów. 6 listopada 1965 r. został adiunktem. 29 maja 1966 r. konsekrowany na biskupa otrzymał funkcję sufragana lubelskiego. Wykłada nadal dogmatykę w Wyższym Seminarium Duchownym w Lublinie.

Publikacje ks. B. Pylaka:

1. *Kościół — Mistyczne Ciało Chrystusa. Projekt konstytucji dogmatycznej na Soborze Watykańskim*, Lublin 1959.
2. *Formowanie się dogmatycznego traktatu o Kościele*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 4 (1957), z. 3, s. 123—136.
3. *Eklezjologiczne aspekty ofiary eucharystycznej*, tamże, 11 (1964), z. 2, s. 151—169.
4. *Problem teologicznej definicji Kościoła*, tamże, 7 (1960), z. 1, s. 45—72.
5. *Teologia kerygmatyczna*, [W:] W. Granat, *Dogmatyka katolicka, tom wstępny*, Lublin 1965, s. 179—195.
6. *Przynależność niekatolików do Kościoła w świetle encykliki „Mystici Corporis” i w interpretacji teologów współczesnych*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 3 (1957), z. 2, s. 486—503.
7. *Kult i teologia Najśw. Serca Jezusa w świetle encykliki „Haurietis aquas” z 15.5.1956 r.*, tamże, 4 (1957), z. 2, s. 177—192.
8. *Msza św. — ofiarą Kościoła*, Lublin 1959.
9. *Aktualny stan eklezjologii dogmatycznej*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 2 (1959), nr 3, s. 103—110.

10. *Boża Opatrzność a zło na świecie*, Lublin 1960.
11. *Wielki apel miłości (enc. „Pacem in terris”)*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 7 (1964), nr 1, s. 7—14.
12. *Eklezjalne aspekty ofiary eucharystycznej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 11 (1964), z. 2, s. 151—169.
13. *Problem członkostwa Kościoła w konstytucji „Lumen gentium”*, [W:] *Pastori et Magistro*, Lublin 1966, s. 155—162.
14. *Zbawcza funkcja Kościoła w konstytucji „Lumen gentium”*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 9 (1966), nr 3, s. 17—22.
15. *Laikat i jego apostołstwo w świetle dokumentów II Soboru Watykańskiego*, 10 (1967), nr 3, s. 33—44.

Recenzje: 1. E. Hocedez SJ, *Histoire de la théologie au XIXe siècle*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 3 (1956), z. 1, s. 377—381.
 2. *Sacrae Theologiae Summa I—IV*, tamże, 3 (1956), z. 2, s. 409—416.
 3. M. Schmaus, *Katholische Dogmatik*, tamże, s. 428—429.
 4. E. Mersch SJ, *La théologie du Corps Mystique*, tamże, 4 (1957), z. 2, s. 158—162. 5. *Z literatury o mszy św.*, tamże, 5 (1958), z. 1, s. 137—145. 6. J. Brinktrine, *Msza św.*, tamże, z. 2, s. 106—108.
 7. O. Yves de Montcheuil SJ, *Aspects de l’Eglise*, tamże, z. 3, s. 118—121. 8. K. Rahner, *Kirche und Sakramente*, tamże, 11 (1964), z. 2, s. 174—175. 9. L. Vilette, *Foi et Sacrements Du Nouveau Testament à saint Augustin*, tamże, s. 176. 10. *Vaticanum Secundum*, Band I. *Die erste Konzilperiode*, tamże, 12 (1965), z. 2, s. 107—109.
 11. Ks. Fr. Dziasek, *Jezus Chrystus*, tamże, s. 109—111.

7. Ks. Waław Hryniewicz ur. 23 lipca 1936 r. W latach 1954—1960 studiował filozofię i teologię w Seminarium Duchownym Ojców Oblatów Świeceni kapłańskie otrzymał 26 czerwca 1960 r. Studia na KUL-u (sekcja teologii dogmatycznej) rozpoczął w r. akad. 1960/61. W r. 1963 otrzymał stopień licencjata, w r. 1966 — doktora teologii na podstawie rozprawy *Nauka współczesnych teologów katolickich o roli zbawczej zmartwychwstania Chrystusa*. W r. akad. 1965/66 został asystentem w r. 1966 starszym asystentem, od 1 I 1967 — adiunktem przy II katedrze teologii dogmatycznej. Od r. akad. 1966/67 wykłada na teologii pastoralnej.

Opublikował art.: *Liturgia a misterium paschalne Chrystusa*, [W:] *Wprowadzenie do liturgii*, Poznań 1967, s. 75—98.

8. O. Celestyn Stanisław Napiórkowski ur. 3 września 1933 r. Studia filozoficzne odbył w prymasowskim Seminarium Duchownym w Gnieźnie, studia teologiczne w Seminarium Duchownym Franciszka-

nów w Krakowie oraz w Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie (1952/53—1956/57), święcenia kapłańskie otrzymał w 1957 r., studia teologiczne na KUL-u (sekcja teologii dogmatycznej) rozpoczął w 1959/60 r. W 1961 zdobył licencjat, w 1965 — doktorat na podstawie rozprawy: *Poglądy mariologiczne współczesnych europejskich teologów protestanckich rozpatrywane w aspekcie ekumenicznym*. Od 1 października 1964 jest asystentem, od 6 listopada 1965 r. — starszym asystentem, a od 1 stycznia 1967 — adiunktem przy I katedrze teologii dogmatycznej. Od drugiego semestru 1964/65 r. prowadzi wykłady zleczone z dogmatyki na zwyczajnym kursie teologii dla świeckich i siostr zakonnych.

Publikacje:

1. *Tomasz à Kempis poprzednikiem Grigniona?*, „Homo Dei”, 30 (1961) 179—180.
2. *Odczyty o soborach*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 4 (1961), nr 3, s. 145—149.
3. *Odczyty o liturgii*, tamże, 5 (1962) 140—141.
4. *Magnificat brata Maxa* (rec. Max Thurian, *Marie, Mère du Seigneur, Figure de l'Eglise*, Taizé 1963²), „Homo Dei”, 32 (1963) 188—190.
5. *Natura współodkupieńczej zasługi Maryi*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, (1965) 69—83.
6. *Dogmat o wniebowzięciu Najśw. Maryi Panny w świetle krytyki protestanckiej*, tamże, 13 (1966) 77—92.
7. *Où est la Mariologie?*, „Concilium”, III (1967), nr 29, s. 97—112.
8. [Rec.:] Th. Tshibangu, *Théologie positive et théologie spéculative*, Louvain 1965, „Collectanea Theologica”, 37 (1967), fasc. 2, s. 204—208.

9. Ks. Walerian Słomka ur. 13 września 1933 r. wstąpił do Seminarium Duchownego w Lublinie w 1951 r.; w latach 1956—1959 odbył studia na KUL-u (sekcja teologii dogmatycznej) uwieńczone licencjatem (1958) i doktoratem (1959). Od 1 listopada 1965 r. jest starszym asystentem, a od 1 marca 1966 r. — adiunktem przy katedrze teologii ascetycznej i mistycznej. Poza ascetyką na kursie wyższym i zwyczajnym wykłada teologię dogmatyczną na kursie zwyczajnym dla osób świeckich i siostr zakonnych.

Publikacje:

1. *Szczęśliwość istot rozumnych jako udział w chwale Bożej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne”, 9 (1962), z. 3, s. 29—45.
2. *Od wiary z tradycji do wiary z wyboru*, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, 15 (1964), nr 2, s. 157—167.
3. *Religijne doświadczenie jako podstawa i kres poznania Boga*, „Collectanea Theologica”, 38 (1967), nr 2.

Z a łą c z n i k i

I. TEMATY ROZPRAW DYPLOMOWYCH

1. ROZPRAWY POŚWIĘCONE TEOLOGII POLSKIEJ

(z wyłączeniem mariologii)

1. Paweł G u t (karmelita), *Stanisława Hozjusza nauka o soborach powszechnych w Kościele* (lic. 23 XI 1948).
2. Antoni M u z y k a (franciszkanin), *Nauka O. Bujalskiego o eucharystii* (lic. 28 IV 1950).
3. Stanisław Z a r y c h (przem.), *Stan aktualny badań nad życiem i działalnością O. Kaspra Drużbickiego* (lic. 23 VI 1951).
4. Stanisław Z a r y c h (przem.), *Łaska przyjemna i zwyciężająca według poglądów ks. Kaspra Drużbickiego na tle jego ogólnej nauki o łasce* (dokt. 18—19 XII 1952).
5. Alfons S k o w r o n e k (katow.), *Poglądy Jana Włodzimierza Daniela na zagadnienie mistyki* (lic. 20 VI 1956).
6. Józef K m i e ć (salwatorianin), *Nauka o skutkach sakramentów u Mikołaja Łęczyckiego* (lic. 21 VI 1956).
7. Józef K r a s i ń s k i (sand.), *Dyteizm Piotra z Goniądza* (lic. 25 VI 1957).
8. Norbert R u c k i (łódzka), *Idea Objawienia według Floriana Bochwica* (lic. 26 VI 1957).
9. Henryk G o l i a n (marianin), *O eschatologicznych poglądach Wincentego Lutostawskiego* (lic. 14 XII 1957).
10. Edward Marek P a s o n (pasjonista), *Nauka ks. Jakuba Górskiego o usprawiedliwieniu człowieka* (lic. 19 XII 1957).
11. Antoni Kazimierz Ł a s s a (włocł.), *Idea łaski uczynkowej według pism o. Piotra Semeneki CR* (lic. 12 III 1958).
12. Józef K m i e ć (salwatorianin), *Rola dogmatu w ascetyce o. Mikołaja Łęczyckiego TJ* (dokt. 27 III 1958).
13. Edward C h a t (kiel.), *Nauka ks. bpa Marcina Białobrzeskiego o ofierze mszy św.* (lic. 24 VI 1958).
14. Józef K r a s i ń s k i (sand.), *Nauka teologiczna Piotra z Goniądza* (dokt. 28—29 X 1958).
15. Konstanty K o z i e ł (salezjanin), *Nauka o. Piotra Semeneki o akcie wiary* (lic. 16 VI 1959).
16. Franciszek O z o r k a (tarn.), *Nauka o wierze w „Confessio” Hozjusza* (magist. 19 VI 1959).
17. Tadeusz R y b a k (wrocł.), *Znaki prawdziwego Kościoła według bpa Marcina Białobrzeskiego* (lic. 26 II 1960).

18. Władysław Bobowski (tarn.), *Nauka Stanisława Sokołowskiego o znamionach prawdziwego Kościoła* (lic. 18 VI 1960).
19. Aleksander Juszkiewicz (gorzowska), *Udział ks. Teofila Rutki TJ w polemice o pochodzenie Ducha Św.* (lic. 29 XI 1960, pod kierunkiem O. B. Waczyńskiego).
20. Tadeusz Warowny (lub.), *Chrystocentryczny charakter historii chrześcijaństwa i Kościoła katolickiego według nauki ks. Piotra Semenienki* (lic. 2 VI 1961).
21. Tadeusz Król (płocka), *Nauka ks. Marcina Śmigleckiego o bóstwie Chrystusa* (lic. 17 X 1961).
22. Tadeusz Rybak (wrocł.), *Natura Kościoła według bpa Marcina Białobrzeskiego* (dokt. 13 XI i 11 XII 1961).
23. Władysław Dymny (zmartwychwstaniec), *Nauka ks. Piotra Semenienki CR o poznawalności Trójcy św.* (lic. 22 VI 1962).
24. Michał Tschuschke (pozn.), *Nauka ks. Piotra Skargi o ofierze mszy św.* (lic. 23 VI 1962).
25. Edward Chat (kiel.), *Nauka Marcina Białobrzeskiego o sakramencie eucharystii* (dokt. 28 III 1963).
26. Mariusz Jankowski (gnieźn.), *Nauka ks. abpa Stanisława Karnkowskiego o eucharystii* (lic. 14 IV 1964).
27. Franciszek Dylus (częst.), *Nauka Andrzeja Frycza Modrzewskiego o sakramencie eucharystii* (lic. 1 VI 1964).
28. Edmund Bogusław Marcinkiewicz (sand.), *Nauka Mikołaja Łęczyckiego o mszy św.* (lic. 2 VI 1964).
29. Władysław Pado (franciszkanin), *Nauka ks. Szymona Makowskiego o łasce* (lic. 2 VI 1964).
30. Michał Tschuschke (pozn.), *Nauka o ofierze mszy św. w polskiej katolickiej myśli teologicznej okresu Reformacji* (dokt. 9 III 1966).

2. ROZPRAWY POŚWIĘCONE MARIOLOGII POLSKIEJ

1. Julian Wojtkowski (warm.), *Wiara w Niepokalane Poczęcie Najśw. Maryi Panny w Polsce w świetle średniowiecznych zabytków liturgicznych. Studium historyczno-dogmatyczne*, t. 2 (dokt. 1952).
2. Edmund Boniecki (misjonarz św. Rodziny), *Nauka o Niepokalanym Poczęciu w teologii polskiej od r. 1854* (lic. 23 VI 1953).
3. Jerzy Augustyn Szymański (reformat), *Stosunek Maryi do Chrystusa w pismach homiletyczno-mariologicznych o. A. Węgrzynowicza OFM* (lic. 16 VI 1959).
4. Michał Pado (franciszkanin), *Kult Matki Bożej w Polsce przy końcu XVIII w. na podstawie „Pieśni sobie śpiewanych” K. Benisławskiej* (magist. 19 II 1960).

5. Bronisław Bryja (chrystusowiec), *Wolność Matki Najśw. od „debitum peccati” według o. D. Kochanowskiego, OFM* (lic. 15 VI 1960).
6. Stanisław Maurycy Wszolek (franciszkanin), *Nauka o Niepokalanym Poczęciu Najśw. Maryi Panny o. Benedykta Spruszyńskiego OFMConv.* (lic. 16 VI 1960).
7. Mirosław Paciuszkiewicz (płocka), *Ks. Jan z Szamotuł jako mariolog w świetle swoich pism* (lic. 17 VI 1960).
8. Bogumił Lewandowski (włocł.), *Stan mariologii w środowisku włocławskim w drugiej połowie XVII w. w świetle pism ks. Mariana Rychalskiego* (lic. 30 V 1961).
9. Stanisław Napiórkowski (franciszkanin), *Mariologia o. Bazylego Rychlewicza OFMConv. 1640—1710* (lic. 20 VI 1961).
10. Tadeusz Dionizy Łukaszuk (paulin), *Nauka o Maryi Królowej w pismach o. Ambrożego Nieszporkowicza* (lic. 12 XII 1961).
11. Bolesław Stanisław Mikołajczak (paulin), *Nauka o. Adriana Miaskowskiego o Matce Bożej jako narzędziowej przyczynie sprawczej Wcielenia* (lic. 7 IV 1962).
12. Stanisław Rumiński (pozn.), *Nauka ks. Jacka Liberiusza o świętości Matki Bożej* (lic. 9 IV 1962).
13. Bronisław Bryja (chrystusowiec), *Nauka polskich teologów o Niepokalanym Poczęciu Najśw. Maryi w XVI i XVII w.* (dokt. 21 XI 1962).
14. Alfons Robert Kustusch (franciszkanin śląski), *Nauka bpa Macieja Mariana Kurskiego o Niepokalanym Poczęciu Maryi* (lic. 18 II 1964).
15. Eugeniusz Maciołka (pozn.), *Nauka ks. Jacka Liberiusza o pośrednictwie Maryi* (lic. 1 VI 1964).
16. Wacław Makos (marianin), *Maryjne niewolnictwo w nauce polskich teologów z pierwszej połowy XVII w.* (lic. 1 VI 1964).
17. Tadeusz Wołek (salezjanin), *Nauka ks. Franciszka Rychłowskiego (1611—1673) o duchowym macierzyństwie Maryi* (lic. 2 VI 1964).
18. Edward Pohorecki (lub.), *Nauka o Najśw. Maryi Pannie według o. Andrzeja Karpa* (lic. 2 VI 1964).
19. Kazimierz Głów (gniezn.), *Nauka o. Jacka Liberiusza o Bożym Macierzyństwie Maryi* (lic. 7 V 1965).
20. Ryszard Szafrański (częst.), *Nauka o. Justyna Zapartowicza o kulcie Najśw. Maryi Panny* (magist. 28 V 1965).
21. Alfons Mrozowski (częst.), *Współczesne polskie pieśni kościelne jako wyraz maryjnej religijności* (magist. 14 XII 1965).
22. Jan Usiądek (warm.), *Nauka Mikołaja z Błonia o Najśw. Maryi Pannie* (lic. 23 V 1967).

23. Eugeniusz Maciołka (pozn.), *Nauka polskich teologów o Maryi jako nowej Ewie (w. XIII—XVII)* (dokt. 16 VI 1967).
24. Stanisław Maurycy Wszolek (franciszkanin), *Nauka mariologiczna polskich teologów z zakonu franciszkanów konwentualnych w XVII w. Studium historyczno-dogmatyczne* (dokt. 16 VI 1967).

3. INNE ROZPRAWY DYPLOMOWE

a) *magisterskie*:

1. Henryk Burzyński ks., *Przyczyny niewiary w Boga* (20 VI 1961).
2. Aldona Spychalska, *Polemika O. Pawła Siwka z ks. abpem J. Teodorowiczem w sprawie nadprzyrodzonego charakteru zjawisk w życiu Teresy Neumann* (14 II 1962).
3. Józef Dębski, *Idea mszy św. według encykliki „Mediator Dei”* (17 III 1962).
4. S. Krystyna Stępień, *Nauka o modlitwie według św. Teresy z Awila* (20 VI 1962).
5. Bogumiła Osicka, *Zagadnienie uczestnictwa laikatu w uprawnieniach hierarchicznych według Karola Rahnera* (26 X 1962).
6. Halina Irena Szumił, *Nauka św. Teresy od Jezusa o mistycznym poznaniu Boga* (20 VI 1963).
7. Wacława Zabielska, *Nauka św. Teresy z Awila o zamieszkanii Boga w ludzkiej duszy* (21 VI 1963).
8. Zygmunt Józef Nabzdyk ks., *Środki zjednoczenia z Bogiem według enc. „Mystici Corporis Christi”* (25 X 1963).
9. Lucyna Górnicka, *Nauka o uczestnictwie wiernych we mszy św. na podstawie tekstów Mszału Rzymskiego* (27 II 1964).
10. Stanisław Aleksander Święcicki ks., *Marksistowska i tomistyczna teoria procesu prawdy* (10 XII 1964).
11. Stanisław Zdziarski, *Typy religijne w powieściach Jana Dobraczyńskiego* (11 V 1966).
12. S. Marta Anna Ryk, *Maryja Matką jedności w świetle wypowiedzi Jana XXIII, Pawła VI i dokumentów Soboru Watykańskiego II* (14 VI 1966).

b) *licencjackie*:

1. Władysław Krześniak (lub.), brak danych o tytule (18 VI 1946).
2. Wincenty Głowa (jezuita), brak danych o tytule (2 VII 1946).
3. Innocenty Trojanowski (kapucyn), *Kult Serca Bożego a św. Bonawentura* (24 VI 1948).

4. Aleksander G o n g o ł (kapucyn), *De Spiritus sancti processione temporalis ad mentem Commentarii S. Bonaventurae in I test. D. XIV—XVIII* (22 I 1949).
5. Andrzej Z u b e r b i e r (kiel.), *Spór o nową teologię* (28 II 1950).
6. Tadeusz N i e z g o d a (franciszkanin), *Pojęcie duszy według św. Bonawentury* (20 VI 1951).
7. Franciszek F r o n t c z y k (częst.), *Parafia Borowno* (27 VI 1951).
8. Bolesław P y l a k (lub.), *Nauka o Kościele w dogmatyce ks. Michała Schmausa* (27 VI 1951).
9. Zygmunt L e w i c k i (białost.), *Dogmat wniebowzięcia NMP w literaturze prawosławnej Cerkwi rosyjskiej* (22 VI 1953).
10. Stanisław P i o t r o w s k i (białost.), *Jedność wiernych z Chrystusem na podstawie enc. „Mystici Corporis”* (25 VI 1953).
11. Jan M a z u r (lub.), *Nauka św. Grzegorza z Nyssy o sposobie odkupienia rodzaju ludzkiego przez Jezusa Chrystusa* (21 VI 1954).
12. Marian J a s k ó l s k i (sand.), *Wytyczne dla teologii dogmatycznej w enc. „Humani generis”* (22 VI 1954).
13. Feliks Z a p ł a t a (werbista), *Możliwość udziału Matki Najśw. w obiektywnym odkupieniu* (22 VI 1954).
14. Tadeusz P e c o l t (łódzka), *Zjednoczenie z Chrystusem Panem przez komunię św.* (24 VI 1954).
15. Mirosław Jan K o ł o d z i e j c z y k (częst.), *Świętych obcowanie według nauki św. Tomasza z Akwinu* (22 VI 1955).
16. Tadeusz P o p i e l e k (sercanin), *Godność ciała ludzkiego według św. Tomasza* (20 VI 1956).
17. Ignacy K r z y ż a n i a k (łódzka), *Ofiara eucharystyczna u św. Cypriana* (21 VI 1956).
18. Władysław J a n o w s k i (przem.), *Godność człowieka według nauki św. Leona W., papieża* (27 XI 1956).
19. Stanisław K a l i n o w s k i (sand.), *Tożsamość ciał zmartwychwstałych* (28 XI 1956).
20. Mieczysław Janusz C h w a l u c z y k (warsz.), *Idea Mysterion w Nowym Testamencie* (25 VI 1957).
21. Józef M y ś k ó w (lubacz.), *Ludzkie psychiczne „ja” Chrystusa według P. Galtiera* (26 VI 1957).
22. Walerian S ł o m k a (lub.), *Nauka św. Tomasza z Akwinu o wewnętrznej chwale Bożej* (24 VI 1958).
23. Jan Andrzej B y c z k o w s k i (redemptorysta), *Teologia historii według O. J. Daniélou SJ* (15 XII 1958).
24. Alfons N o s s o l (opolska), *Nauka Jana Hessena o augustyńskiej teorii poznania Boga* (17 VI 1959).

25. Roman Grzymałowski (kiel.), *Nauka Karola Journet o członkostwie Kościoła Chrystusowego* (21 VI 1960).
26. Andrzej Wojciech Santorski (warsz.), *Wniebowzięcie Najśw. Maryi Panny w homiliach św. Andrzeja z Krety* (22 VI 1960).
27. Gerard Czesław Iwanicki (kapucyn), *Pełnia łaski Maryi według św. Wawrzyńca z Brindisi* (1 XII 1960).
28. Salezy Józef Kafel (kapucyn), *Nauka św. Wawrzyńca z Brindisi o wpływie Ducha Św. na Kościół* (2 VI 1961).
29. Krzysztof Staniecki (opolska), *Nauka Aleksandra Katakńskiego o Kościele — Mistycznym Ciele Chrystusa* (20 VI 1961 — pod kierunkiem o. B. Waczyńskiego).
30. Witold Eugeniusz Sobierajski (kiel.), *Idea wcielenia w projekcie konstytucji dogmatycznej Soboru Watykańskiego* (21 VI 1961).
31. Kazimierz Białecki (siedl.), *Sakrament eucharystii a jedność Kościoła według św. Tomasza z Akwinu* (16 X 1961).
32. Stefan Moskwa (przem.), *Nauka św. Tomasza o związkach sakramentów z Kościołem* (12 XII 1961).
33. Józef Wawro (bernardyn), *Eucharystia jako symbol jedności Kościoła w nauce Piusa XII* (7 IV 1962).
34. Bogdan Eugeniusz Brzuszek (reformat), *Nauka kardynała Mateusza z Aquasparty o pierwotnym stanie człowieka* (20 VI 1962).
35. Wacław Hryniewicz (oblat), *Chrześcijaństwo a wartości doczesne według pism Gustawa Thilisa* (30 III 1963).
36. Lucjan Balter (pallotyn), *Kapłaństwo Maryi w świetle nauki teologów współczesnych (1950—1961)* (28 V 1963).
37. Cezary Henryk Potocki (białost.), *Nauka św. Germana Konstantynopolskiego o pośrednictwie Maryi* (28 V 1963).
38. Stanisław Roman Szymona (dominikanin), *Cud jako dowód apologetyczny w pismach św. Tomasza z Akwinu* (23 X 1963).
39. Władysław Łydka (kiel.), *Definicja Kościoła w pismach św. Roberta Bellarmina i jej wpływ na teologię katolicką do encykliki „Mystici Corporis”* (14 XII 1963).
40. Roman Edward Rogowski (wrocł.), *Nauka Ryszarda ze św. Wiktora o naturalnym poznaniu istnienia Boga* (17 III 1964).
41. Teofil Józef Wilski (gniezn.), *Nauka Pseudo-Dionizego Areopagity o Bogu Stwórcy i Jego Opatrzności* (17 III 1964).
42. Jan Hojnowski (sercanin), *Nauka Tertuliana o stworzeniu świata materialnego* (10 IV 1964).
44. Stanisław Kędziora (warsz.), *Nauka św. Bernarda z Clairvaux o naturalnej zdolności człowieka do poznania istnienia Boga* (1 VI 1964).

45. Feliks F o l e j e w s k i (pallotyń), *Nauka o apostołstwie ludzi świeckich według pism Wincentego Pallottiego* (9 XII 1964).
46. Ryszard U k l e j a (salezjanin), *Nauka Yves M. J. Congara o kapłaństwie duchowym wiernych* (10 XII 1964).
47. Franciszek K n u t e l s k i (tarn.), *Tytuł Maryi „Matki Kościoła” w świetle Konstytucji „Lumen gentium” i wypowiedzi Pawła VI* (15 VI 1966).
48. Kazimierz K u p i e c (tarn.), *Poglądy mariologiczne Friedricha Heilera* (28 III 1966).
49. Bogdan S n e l a (pozn.), *Nauka Karola Rahnera o chrzcie i bierzmowaniu jako sakramentach inicjacji chrześcijańskiej* (9 XI 1965).
50. Andrzej Józef Ś l i w i ń s k i (pelpl.), *Przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego według encykliki „Mystici Corporis” i konst. dogm. „Lumen gentium”* (23 V 1967).
51. Maria Alina S t r z e l e c k a (urszulanka), *Chorał gregoriański jako czynnik religijnego przeżycia w świetle filozofii neotomistycznej* (28 III 1966).
52. Tadeusz W y s z y ń s k i (misjonarz), *Sofiologia Sergiusza Bułgakowa* (29 IV 1967 — pisana pod kierunkiem o. B. Waczyńskiego).
53. Waclaw Stanisław Ś w i e r z b i o ł e k (salezjanin), *Jedność Kościoła według A. S. Chomiakowa* (10 XI 1966 — pisana pod kierunkiem o. B. Waczyńskiego).
54. Jerzy Kazimierz Z i ę b a (chełmińska), *Definicja sakramentu w pismach współczesnych teologów katolickich* (13 XII 1966).

II. INFORMACJE O ROZPRAWACH DOKTORSKICH

1. Z OKRESU PRZEDWOJENNEGO

1. Antoni C h m i e l e w s k i (łucko-żytomierska) — prawdopodobnie z teologii dogmatycznej; brak bliższych danych. Doktorat 7 VI 1923 r.
2. Józef C z e r n i a w s k i (wil.), *De peccato angeli et de praecipua eius poena, quae est obstinatio irreparabilis in malo secundum doctrinam S. Thomae Aquinatis* (15 II 1927).
3. Michał K l e p a c z (kiel.), *Idea Boga w historiozofii Augusta Cieszkowskiego* (27 X 1932).
4. Stanisław K o b y ł e c k i (łucka), *Nauka o czyścicu na Soborze Ferrarsko-Florenckim* (17 VI 1933).
5. Andrzej Ludwik K r u p a (bernardyn), *Obraz Boży w człowieku według nauki św. Augustyna* (21—22 VI 1939).
6. Edmund B i e l i c k i (łódzka), *Nauka o pokucie u św. Cypriana* (6 V 1938).

2. Z OKRESU POWOJENNEGO

1. Józef Księżopolski (podlaska), *Doctrina S. Thomae de habitibus* (1945).

Autor napisaną już rozprawę stracił podczas działań wojennych; zrekonstruował ją w języku łacińskim i częściowo polskim. Trzyma się zasadniczo układu zagadnień przyjętego w I—II, q. 49—54: istota i definicja sprawności, ich podmiot, źródła, wzrost i zanikanie. Nie wyszedł zasadniczo poza problematykę Tomaszową.

2. Władysław Krześniak (lub.), *Łaska Głowy Ciała Mistycznego według św. Tomasza* (10 XII 1947).

3. Adam Ludwik Szafrański (kiel.), *Kapłaństwo wiernych według św. Tomasza* (10 XII 1947).

Zasadnicze myśli swej rozprawy autor już opublikował. Zob. bibliografię jego prac.

4. Albert Krąpiec (dominikanin), *De amore hypostatico in Sanctissima Trinitate. Doctrina S. Thomae Aquinatis* (23 VI 1948).

5. Aleksander Grzegorz Gongol (kapucyn), *Teologia kerygmatyczna. Studium teologiczno-historyczne* (2 V 1950).

6. Andrzej Zuberbier (kiel.), *Znaczenie wyrazu „nadprzyrodzony” u św. Tomasza z Akwinu* (23 VI 1951).

7. Bolesław Pylak (lub.), *Projekt „Konstytucji dogmatycznej o Kościele” na Soborze Watykańskim* (21 I 1953). Praca wydana drukiem.

8. Tadeusz Niezgoda (franciszkanin), *Obraz Boży w duszy ludzkiej według nauki św. Bonawentury* (5 III 1953).

9. Julian Wojtkowski (warm.), *Wiara w Niepokalane Poczęcie Najśw. Maryi Panny w Polsce w świetle średniowiecznych zabytków liturgicznych. Studium historyczno-dogmatyczne, 2 t., 1952.*

Autor podjął się przedstawienia tego, co polskie zabytki liturgiczne do r. 1500 mówią na temat Niepokalanego Poczęcia NMP. Pracę podzielił na dwa tomy. W pierwszym opisał ośrodki, z których korzystał, przedstawił metodę postępowania, dzieje dogmatu o Niepokalanym Poczęciu na Zachodzie, treść dogmatyczną liturgii koncepcjonistycznej oraz obraz dogmatyczny w rzucie geograficzno-historycznym. W drugim — dał bogaty zestaw tekstów. Przy ogromnym nakładzie pracy zebrał (będąc w wielu przypadkach pionierem) polskie rękopisy oraz inkunabuły liturgiczne, wydobył szereg nowych, nie znanych wówczas tekstów. Wiele z nich zasługuje na wydanie drukiem; niekiedy niewiele mówią one o Niepokalanym Poczęciu, ale za to często stanowią perły poezji religijnej, jak również ciekawy przejaw kultu NMP.

10. Stanisław Zarych (przem.), *Łaska przyjemna i zwyciężająca według poglądów ks. Kaspra Druzbickiego na tle jego ogólnej nauki o łasce* (18—19 XII 1952).

11. Jan Pastuszka (jezuita), *Gratia sufficiens et efficax secundum s. card. Rob. Bellarmino* (24—25 VI 1954).

12. Zygmunt Lewicki (wil.), *Dogmat wniebowzięcia Bogarodzicy w liturgii prawosławnej Cerkwi rosyjskiej i nauce jej teologów* (23—25 VI 1954).

13. Feliks Zapłata (werbista), *Udział Matki Najśw. w obiektywnym dziele chrześcijańskiego odkupienia* (21—22 X 1954).

14. Marian Jaskólski (sand.), *Eucharystia jako przyczyna sprawcza świętości Mistycznego Ciała Chrystusa* (15 XII 1955).

Autor pragnął wykazać fakt i stopień wpływu eucharystii na świętość Kościoła, a równocześnie dogmatycznie uzasadnić ruch liturgiczny, tak ściśle związany z ofiarą mszy św. W rozdz. I ustala pojęcie Mistycznego Ciała (utworzenie Mistycznego Ciała, jego stosunek do Kościoła widzialnego, Mistyczne Ciało jako przedłużenie życia i działania Chrystusa historycznego, świętość Mistycznego Ciała); rozdz. II mówi o przedłużeniu Mistycznego Ciała przez eucharystię; rozdz. III wskazuje na ofiarę eucharystyczną jako przyczynę świętości Mistycznego Ciała; rozdz. IV mówi o sakramencie eucharystii jako przyczynie świętości Mistycznego Ciała Chrystusa. Praca przynosi bogaty zbiór tekstów z patrystyki, Nauczycielskiego Urzędu Kościoła i tradycji teologicznej.

15. Jan Mazur (lub.), *Nauka św. Tomasza o udziale człowieka w rządach Opatrzności Bożej* (18 VI 1956).

Motto obrane przez autora: „Detrahere ergo perfectioni creaturarum est detrahere perfectioni divinae virtutis” (C. G. III, c. 69), trafnie wskazuje na jeden z celów przyświecających jego pracy — jest nim podkreślenie wielkości człowieka w koncepcji katolickiej. W I rozdz. omówił istnienie, naturę i działanie Bożej Opatrzności, funkcje wyznaczone przez nią stworzeniom, a szczególnie człowiekowi; w II — podstawy uczestnictwa człowieka w rządach Opatrzności Bożej (rozum, wola, a w zakresie bytu nadprzyrodzonego — łaska), w III — pracę nad rozwojem wrodzonym dyspozycji oraz praktykę cnót jako wyraz udziału człowieka w Opatrzności, w IV — zajął się życiem społecznym i ludzkim prawem, które stanowią przejaw aktywności człowieka współpracującej z aktywnością Bożą, w V — omówił działalność człowieka współpracującego z Bogiem na płaszczyźnie nadprzyrodzonej (działalność Chrystusa Boga-Człowieka, aktywność Mistycznego Ciała w zbawianiu ludzkości, praca nad własnym zbawieniem).

16. Ignacy Krzyżaniak (łódzka), *Nauka św. Cypriana o eucharystii* (18—19 XII 1957).

Autor w znacznej mierze zrezygnował z metody historycznej. Wyszedł od współczesnej teologii eucharystii i próbował wykazać, że ma ona w jakimś stopniu odpowiedniki w nauce św. Cypriana; obrał więc drogę bliską dogmatykom konstruującym argumentum ex traditione. Doszedł do wniosku, że treść przyjętych później terminów, w których wypowiedziała się teologia eucharystii, w mniejszym lub większym stopniu znana była św. Cyprianowi. Różnice natomiast między ówczesnym a obecnym nauczaniem w omawianym przedmiocie są na ogół minimalne i odnoszą się raczej do sposobu wypowiedzi niż do treści doktryny.

17. Józef Kmiec (salwatorianin), *Rola dogmatu w ascetyce o. Mikołaja Łęczyckiego TJ* (27 III 1958).

W obszernym wstępie autor omówił m. in. życie, działalność oraz idee i kie-

runki ascetyczne w środowiskach, w których Łęczycki przebywał (głównie rzymskie i polskie). W rozdz. I podał ogólną charakterystykę ascetyki Łęczyckiego, w II — jego naukę o Bogu, w III — chrystologię, w IV — rolę sakramentu eucharystii, w V — rolę mariologii w ascetyce omawianego teologa. Na przykładzie twórczości Łęczyckiego ks. Kmieć wykazuje konieczność ścisłego związku prawd wiary z praktykami ascezy; ponadto pragnie dowieść, że szesnastowieczna ascetyka w Polsce — wbrew niektórym twierdzeniom o jej powierzchowności — opiera się na solidnym fundamencie dogmatycznym (s. 40). Jego zdaniem, Justyn z Miechowa, Chryzostom Dorosielski, Kasper Druźbicki i Mikołaj Łęczycki świadczą, że twórczość dogmatyczno-ascetyczna miała w Polsce wybitnych teoretyków i praktyków. Chrystocentryzm, propagowany współcześnie przez teoretyków ascezy i dogmatyki, w Łęczyckim posiada swego prekursora.

18. Edmund Boniecki (misjonarz św. Rodziny), *Eucharystia a jedność Kościoła* (27—28 X 1958).

W rozdz. I, poświęconym eucharystii jako świadectwu jedności Kościoła, autor uwzględnił jej nazwy, miejsce sprawowania ofiary i liturgii mszy św.; w rozdz. II podjął próbę uzasadnienia tezy, że eucharystia stanowi symbol jedności Kościoła z racji materii, tj. chleba i wina, a także z racji rzeczywistej obecności; w rozdz. III omówił eucharystię jako przyczynę jedności Kościoła; rozdz. IV — poświęcił eucharystii jako warunkowi jedności Kościoła oraz jej konieczności w tworzeniu więzi łączącej wiernych w jeden nadprzyrodzony organizm.

19. Józef K r a s i ń s k i (sand.), *Nauka teologiczna Piotra z Goniądza* (28—29 X 1958).

Autor rozpatrzył teologię Piotra z Goniądza na tle ówczesnych wydarzeń i spróbował odkryć jej związki genetyczne z antytrynityzmem zachodnioeuropejskim oraz jej wpływ na kształtowanie się polskiego ruchu ariańskiego.

Rozdz. I omawia genezę i rozwój arianizmu polskiego w okresie działalności Piotra z Goniądza; rozdz. II zaznaja mia ze stosunkiem Piotra do Pisma św. i Tradycji, z jego nauką o predestynacji, usprawiedliwieniu przez wiarę oraz problemem anabaptyzmu (w jego ujęciu); rozdz. III prezentuje i ocenia antytrynityzm omawianego autora określony jako dyteizm.

Autor stwierdził fakt nie znany dotąd polskim uczonym, że książka Michała Serveta *Christianismi restitutio* znajduje się w Polsce, mianowicie w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Jest to egzemplarz bez nazwiska autora; uczeni tej miary, co Konrad Górski i Stanisław Kot, nie wiedzieli o jej istnieniu, i dlatego sprowadzono ją z Wiednia, chociaż była pod ręką. St. Kot np. stwierdza w rozprawie zamieszczonej w dziele zbiorowym *Autour de Michel Servet* (Haarlem 1953), że biblioteki polskie nie posiadają dzieł tego autora. Autor omawianej pracy sprostował również niedopatrzenie prof. K. Górskiego, który w swej publikacji *Studia nad dziejami literatury antytrynitarzkiej w Polsce* (Kraków 1949) analizuje szczegółowo jako dzieło Blandraty wymienioną pracę Serveta.

20. Józef M y ś k ó w (lubacz.), *Opinia Pawła Galtiera o psychicznej jedności Chrystusa* (28—29 X 1958).

Autor zasadniczo ograniczył się do przedstawienia poglądu Galtiera i tylko w niewielkim stopniu uwzględnił inne poglądy oraz szersze tło zagadnienia. Rozdz. I pt. „Dogmat wcielenia a psychiczna jedność Chrystusa” referuje sposób, w jaki Galtier odczytał kościelną doktrynę o wcieleniu; rozdz. II nosi tytuł „Osoba Boska

nie jest ośrodkiem jedności psychicznej Chrystusa”, rozdz. III: „Ludzkie psychiczne „ja” w Chrystusie jako centrum psychicznej jedności”, rozdz. IV: „Wizja uszczęśliwiająca jako podstawa rozwiązania problemu” Rozprawa ks. Mysłkowa wprowadza w interesujące, choć trudne zagadnienie chrystologiczne postawione w 1939 r. w rozprawie P. Galtiera *L'unité du Christ, être, personne, conscience*.

21. Stefan M o y s a - R o s o c h a c k i (jezuita), *Chrześcijaństwo a rzeczywistość ziemską według Emmanuela Mouniera* (12—13 XII 1958).

Rozdz. I traktuje o uświęceniu rzeczywistości doczesnych przez tajemnicę wcielenia, II — o chrześcijańskim sensie rozwoju dziejowego, III — o ujemnych wpływach rzeczywistości doczesnej na chrześcijaństwo, IV — o praktycznej postawie chrześcijanina wobec wartości doczesnych i o realizacji postulatów czystego chrześcijaństwa, V — stanowi ocenę poglądów E. Mouniera w świetle katolickiej nauki o łasce i naturze ludzkiej, w świetle katolickiej nauki o stosunku Kościoła do państwa oraz w świetle stosunku Kościoła do rzeczywistości doczesnej w ogóle.

Recenzent podkreślił wartość krytycznych uwag ks. Moysy-Rosochackiego.

22. Walerian S ł o m k a (lub.), *Nauka św. Tomasza z Akwinu o chwale Bożej* (15—16 VI 1959).

Rozdz. I omawia pojęcie chwały Bożej przed św. Tomaszem i u Doktora Anielskiego, rozdz. II został poświęcony chwale Bożej nie stworzonej, rozdz. III — chwale Bożej stworzonej. Według autora, szczególnie ważną zasługą Tomasza jest położenie akcentu na idei uczestnictwa stworzeń w chwale Bożej. Idea ta znana była w filozofii i teologii przedtomaszowej, nikt jednak — jak twierdzi autor — nie podkreślił, że właśnie uczestnictwo w Bożej chwale wypełnia sens bytu i przeznaczenie wszystkich istot. Ks. Słomka utrzymuje, że św. Tomasz nie zastosował jednak swej nauki o chwale Bożej do całokształtu innych zagadnień.

23. Stanisław P i o t r o w s k i (wil.), *Związek niekatolików z Kościołem Rzymskim w świetle teologii potrydenckiej* (10 V—25 V 1960).

We wstępie, opierając się głównie o pracę Fraghiego *De membrīs Ecclesiae*, autor podsumował naukę Kościoła w kwestii przynależenia niekatolików do prawdziwego Kościoła Chrystusowego od czasów apostołskich do Soboru Trydenckiego. W rozdz. I podał przegląd literatury przedmiotu od Soboru Trydenckiego do pontyfikatu Piusa XII włącznie. W rozdz. II—VI przeprowadził krytyczną analizę zaproponowanych formuł rozwiązania. Podkreślił braki klasycznego rozróżnienia na „przynależność do ciała” i „przynależność do duszy Kościoła”. Uznał je za rozwiązanie sztuczne, upraszczające sprawę i stwarzające poważne trudności teologiczne. W rozdz. VII podał ostrożne i pluralistyczne rozwiązanie, które unika proponowania jednej formuły i jednakowego traktowania wszystkich akatolików.

24. Norbert R u c k i (łódzka), *Problem autonomii psychicznej Chrystusa Pana w teologii katolickiej XX wieku* (24 VI 1960).

Problem podjęty przez autora implikuje kilka innych zagadnień, przede wszystkim kwestię wpływu osoby Słowa na czynności natury ludzkiej Chrystusa, zależność w działaniu natury ludzkiej Chrystusa od osoby Słowa, istnienie ludzkiego podmiotu psychicznego w Chrystusie, wreszcie możliwość uznania w Nim ludzkiej osobowości psychicznej.

Rozdz. I stanowi jakby tezę (stanowisko teologów, którzy przyjmują specjalny wpływ osoby Słowa na naturę ludzką Chrystusa), rozdz. II — antytezę (stanowi-

sko teologów przyjmujących, że natura ludzka Chrystusa działa autonomicznie) i rozdz. III — syntezę (próby rozwiązania problemu). Rozwiązanie idzie po linii autonomii psychicznej Chrystusa, ale podnosi przeciwko niej poważne zastrzeżenia.

25. Franciszek Herman *W i e c z o r e k* (franciszkanin śląski), *Nauka Jana Dunsza Szkota o roli miłości Bożej w planie stworzenia i zbawienia* (25—26 I 1961).

Na początku autor zarysowuje historyczne tło teologii Szkota, szczególnie zaś jej idei przewodniej. W samej pracy poprzestaje zasadniczo na ukazaniu doktryny Doktora Subtelnego.

26. Roman *G r z y m a ł o w s k i* (kiel.), *Natura Kościoła według Karola Journeta* (21 i 26 I 1961).

Autor zainteresował się eklezjologią Journeta, ponieważ należy on do tych teologów współczesnych, którzy nie tylko wiele, ale również oryginalnie piszą na temat Kościoła. W rozdz. I ks. Grzymałowski podał syntezę poglądów Journeta na funkcję, jaką Chrystus pełni w Kościele będąc jego Głową, rozdz. II poświęcił zagadnieniu członkostwa Kościoła, rozdz. III — duszy Kościoła, rozdz. IV — roli Maryi w Kościele, w rozdz. V podał próbę oceny poglądów Journeta.

27. Tadeusz Stanisław *R y b a k* (wrocł.), *Natura Kościoła według bpa Marcina Białobrzeskiego* (13 XI i 11 XII 1961).

Prześledzenie myśli Białobrzeskiego odnośnie do natury Kościoła obejmuje następujące zagadnienia: związek Chrystusa z Kościołem (rozd. I), Duch Sw. w Kościele (rozd. II), hierarchiczna struktura Kościoła (rozd. III) i członkowie Kościoła (rozd. IV). Autor doszedł do wniosku, że Białobrzeski nie wnosi do teologii oryginalnych koncepcji eklezjologicznych.

28. Alfons *N o s s o l* (opolska), *Nauka Jana Hessena o religijnym poznaniu Boga* (22 I 1962).

Ks. A. Nossol podjął próbę opracowania całokształtu nauki Jana Hessena, profesora filozofii w Kolonii, o religijnym poznaniu Boga. Uwzględnił szczególnie jego naukę o intuicji religijnej jako źródle poznania religijnego z określeniem pojęcia, natury, warunków etycznych, charakteru personalistycznego oraz zakresu tego ostatniego; w rozdz. II podał teologiczne uzasadnienie poznania religijnego w świetle Pisma św. i nauki św. Augustyna; w rozdz. III omówił rolę racjonalnych dowodów w poznaniu religijnym, w IV— zawarł krytyczną ocenę nauki Hessena o religijnym poznaniu Boga.

29. Bronisław *B r y j a* (chrystusowiec), *Nauka teologów polskich o Niepokalanym Poczęciu Najśw. Maryi Panny do ukazania się konstytucji papieża Aleksandra VII „Sollicitudo” (1661)*, (21 XI 1962).

Autor nie ograniczył się jedynie do źródeł drukowanych, ale wykorzystał również rękopisy antyfonarzy, brewiarzy, graduatów, mszałów i kazań, w których udało mu się znaleźć jakieś ślady nauki o Niepokalanym Poczęciu. W rozdz. I przedstawił kształtowanie się prawdy o Niepokalanym Poczęciu poza Polską. Dalsze rozdziały, tzn. II—V, poświęcił kształtowaniu się nauki o wspomnianym przywileju Matki Najśw. na ziemiach polskich. Recenzent podkreślił ogrom włożonej pracy i rzetelność analiz przeprowadzonych z wyjątkową sumiennością.

30. Andrzej Antoni Marciniak (dominikanin), *Nauka Dominika Soto o kapłaństwie wiernych* (28 III 1963).

We wstępie autor omówił prądy umysłowe w Hiszpanii na przełomie XV i XVI w., życie Dominika Soto oraz jego twórczość literacką, wreszcie zamieścił szkic historyczny poświęcony zagadnieniu kapłaństwa wiernych. Cztery pierwsze rozdziały ukazują myśli Soto związane z tematem rozprawy, rozdział ostatni stanowi próbę oceny. Autor stwierdził w pismach Soto rozróżnienie dwojakiego kapłaństwa wiernych: ogólnego i królewskiego. W pierwszym miałyby się zawierać: a. idea pośrednictwa, b. składanie ofiar (w szerokim znaczeniu), c. sprawowanie kultu (s. 67); istotą drugiego byłaby zdolność oddawania Bogu kultu ustanowionego przez Chrystusa, płynąca z uczestnictwa wiernych w kapłańskiej władzy Boga-Człowieka poprzez charaktery sakramentalne (s. 127).

31. Edward Chat (kiel.), *Nauka biskupa Marcina Białobrzeskiego o sakramencie Eucharystii* (28 III 1963).

Całość rozprawy autor podzielił na sześć rozdziałów. W pierwszym omówił naukę teologów o sakramencie eucharystii w okresie twórczości biskupa Białobrzeskiego; najpierw podał naukę protestantów, następnie teologów katolickich. W drugim — rozwinął naukę Białobrzeskiego o rzeczywistej obecności Chrystusa w sakramencie eucharystii. Jest to zagadnienie centralne, wokół którego toczyły się najważniejsze spory teologów katolickich z protestantami XVI w. Autor poświęcił mu 56 stron. W rozdz. III pisze o komunii św. i jej skutkach indywidualnych, głównie zaś zajmuje się sporem na temat przyjmowania komunii św. pod jedną czy pod dwiema postaciami. „Sakrament eucharystii a Kościół” — to temat rozdz. IV. W rozdz. V autor omówił kult należny Najśw. Sakramentowi ołtarza. W ostatnim rozdziale podał ocenę nauki Białobrzeskiego o sakramencie eucharystii.

32. Kazimierz Adam Hoła (krak.), *Zagadnienie nieskończoności w teologii św. Tomasza* (19 VI 1963).

Praca ogranicza się do relacjonowania poglądów św. Tomasza z pominięciem analizy szerszych i głębszych powiązań zagadnienia nieskończoności z innymi podejmowanymi przez niego kwestiami. Po zestawieniu różnych podanych przez Tomasza określeń nieskończoności autor pragnie dojść do ustalenia treści tego pojęcia. Okazało się to trudne, ponieważ omawiany autor ujmował nieskończoność wieloaspektowo; należało zatem stworzyć pewną syntezę jego wypowiedzi. Ks. Hoła uczynił to w oparciu o wyróżnienie nieskończoności, czyli o to, co Tomasz tytułuje podziałem dziedziny bytu nieskończonego (rozd. I). Rozdz. II poświęcony został zagadnieniu nieskończoności w nauce o Bogu. Obejmuje sześć aspektów: nieskończoność Bożej istoty, wiedzy, mocy, dobroci i miłosierdzia Bożego, związek nieskończoności z innymi przymiotami natury Bożej oraz zagadnienie nieskończoności w nauce o Trójcy Św. Rozdz. III poświęcił autor kwestii nieskończoności w nauce o Chrystusie. Omówił najpierw nieskończoność łaski w Chrystusie, następnie — wiedzy uszczęśliwiającej w ludzkim umyśle Chrystusa, wreszcie — zagadnienie nieskończoności w nauce o konieczności wcielenia i odkupienia.

Recenzent podkreślił rzetelność pracy naukowej.

33. Alfons Józef Skowronek (katow.), *Sakramenty a Kościół w teologii katolickiej po encyklice „Mystici Corporis”* (22 IV 1964).

Autor podjął próbę dokonania syntezy i oceny wartości teologicznej różnorod-

nych fragmentów nauki o sakramentach w teologii po encyklice *Mystici Corporis*, jak również wykazania, że nie tylko niektóre, ale wszystkie sakramenty są sakramentami społecznymi i stanowią wyraz najgłębszej istoty Kościoła.

Znaczne fragmenty rozprawy ukazały się drukiem w postaci artykułów, np. *Ustanowienie sakramentów w akcie założenia Kościoła — Prasakramentu*, „Aetneum Kapłańskie”, 56 (1964) 276—286.

34. Andrzej Wojciech Santorski (warsz.), *Problem podobieństwa Kościoła do Maryi w nauce św. Ambrożego* (19 XI 1964).

Podjęcie wyżej sformułowanego tematu autor usprawiedliwił faktem, że św. Ambroży po raz pierwszy podał formułę „Maryja — typus Ecclesiae” oraz że opinie autorów odnośnie do rozumienia wypowiedzi św. Ambrożego na temat relacji między Maryją a Kościołem są sprzeczne. Analizy swe autor zawarł w trzech rozdziałach. I — Charakterystyczne elementy katechezy ambrozjańskiej, II — Kościół w obrazie niewiasty, III — Porównanie Kościoła do Maryi.

Ks. A. Santorski skorygował utarte i przyjęte przez znanych ambrozjologów (A. Müller, J. Huhn) zdania o mariologicznych poglądach biskupa mediolańskiego. „Trzeba więc stwierdzić — pisze ks. Santorski, że w zamiarach Ambrożego nie leżało bynajmniej wyodrębnienie twierdzenia o szczególnym podobieństwie między Maryją i Kościołem. »Maria [...] est Ecclesiae typus [...]«, rozpatrywane na tle całej jego doktryny, okazuje się marginesowym i dosyć zdawkowym porównaniem, jakich w jego nauce o Kościele odnaleźć można bardzo dużo” (s. 176).

35. Celestyn Stanisław Napiórkowski (franciszkanin), *Poglądy mariologiczne współczesnych europejskich teologów protestanckich rozpatrywane w aspekcie ekumenicznym* (23 I 1965).

Rozprawa pragnie odpowiedzieć na pytanie, o ile współczesna mariologia utrudnia wzajemne porozumienie się Kościoła katolickiego z Kościołami protestanckimi, a o ile temu porozumieniu służy. Pierwsze trzy rozdziały przynoszą syntezę mariologicznych poglądów teologów protestanckich, w czwartym autor dokonuje konfrontacji protestanckich i katolickich twierdzeń o Maryi, określa teologiczne i pozateologiczne podstawy rozbieżności stanowisk oraz podejmuje próbę ustalenia zakresu, w jakim współczesna mariologia utrudnia, a w jakim ułatwia protestancko-katolicki dialog ekumeniczny.

Podobieństwo obu postaw sprowadził do trzech: 1. przyjęcie tytułu „Theotokos”, z tym jednak zastrzeżeniem, że protestanci odnoszą się z rezerwą do tytułu „Matka Boga” uważając za szczęśliwsze i bardziej logiczne wyrażenie „Christotokos”, 2. uznanie dziewictwa Maryi „ante partum”, a ściślej — dziewiczego poczęcia Chrystusa za sprawą Ducha Św. oraz 3. przekonanie, że życie Maryi jest dla chrześcijanina wzorem pokory i wiary; konieczne jest tu jednak zastrzeżenie, że dla protestanta Maryja pozostaje zarazem święta i grzeszna. Autor wypowiedział szereg uwag krytycznych pod adresem zarówno protestanckich, jak i katolickich wypowiedzi o NMP.

36. Stefan Moskwa (przem.), *Personalistyczna koncepcja sakramentów we współczesnej teologii katolickiej (po encyklice „Mediator Dei”)* (9 III 1966).

Autor zamierzył podać jednolitą i możliwie wykończoną koncepcję, nie zaś referować wiernie i wyczerpująco poszczególne, często fragmentaryczne i niekiedy

bardzo rozbieżne opinie teologów. Rozdz. I poświęcił genezie personalistycznej koncepcji sakramentów. Następne dwa rozdziały zawierają analizę idei sakramentalno-osobowego spotkania człowieka z Bogiem. Najpierw idea ta została omówiona w aspekcie aktów eklezjalnych uobecniających działanie Chrystusa. Rozdz. IV omawia sakramenty od strony osoby ludzkiej, a mianowicie jej współdziałania w sakramentalnym spotkaniu z Bogiem. W rozdz. V znajdujemy teologiczną ocenę przedstawionej w poprzednich rozdziałach koncepcji sakramentów. Wartość ta staje się widoczna w świetle oficjalnej nauki Kościoła oraz w perspektywie jej znaczenia dla sformułowania integralnej definicji sakramentów.

37. Michał T s c h u s c h k e (pozn.), *Nauka o ofierze mszy św. w polskiej katolickiej myśli teologicznej okresu reformacji* (9 III 1966).

Czasowo rozprawa obejmuje lata 1529—1612, czyli okres od daty napisania pierwszego listu pasterskiego Andrzeja Krzyckiego (*De ratione et sacrificio Missae*) do śmierci ks. Piotra Skargi.

W rozdz. I autor zaprezentował polskich teologów z czasów reformacji protestanckiej, najpierw z okresu przedtrydenckiego, następnie potrydenckiego: Andrzeja Mokrzyckiego, Stanisława Hozjusza, Walentego Wróbla, Stanisława ze Lwowa i wielu innych, kończąc na Mikołaju z Wilkowiecka; daje przy tym przegląd kontrreformacyjnej myśli polskiej w XVI w. odnośnie do mszy św. W rozdz. II rozpatrzył naukę wspomnianych teologów dotyczącą samego istnienia ofiary mszy św. Ponieważ reformacja protestancka zakwestionowała ofiarniczy charakter eucharystii, polemicy polscy najwięcej wysiłku włożyli w dowodzenie istnienia ofiary eucharystycznej. W rozdz. III autor sięgnął do wypowiedzi badanych przez siebie teologów XVI w. w odniesieniu do natury mszy św. (problem jedności gatunkowej ofiary Krzyża i ofiary eucharystycznej, zagadnienie ofiarnika, sprawa immolacji). Rozdz. IV został poświęcony rozpatrzeniu nauki o celach, skutkach i wartości mszy św. Tym sprawom wspomniani teologowie poświęcają mniej uwagi.

Recenzent podkreślił: „Sam wstęp jest może najlepszą częścią całej rozprawy. Autor jasno, krótko i rzeczowo referuje w nim naukę reformatorów. Posługuje się przy tym nowszymi, krytycznymi opracowaniami.”

38. Wacław H r y n i e w i c z (oblat), *Nauka współczesnych teologów katolickich o roli zbawczej zmartwychwstania Chrystusa* (1933—1965) (21 VI 1966).

Jako punkt wyjścia autor przyjął zagadnienie stosunku zmartwychwstania do tajemnicy wcielenia. Doszedł do wniosku, że zmartwychwstanie Chrystusa jest dopełnieniem wcielenia w jego funkcji soteriologicznej (rozd. I), to zaś prowadzi do rozważania zmartwychwstania jako istotnego elementu tajemnicy paschalnej. Ks. Hryniewicz wziął tu szczególnie pod uwagę stosunek zachodzący między zmartwychwstaniem a śmiercią Chrystusa. Rozpatrując zaś relacje między tajemnicą odkupienia a tajemnicą powstania Kościoła bada rolę zmartwychwstania Chrystusa w tajemnicy powstania Kościoła (rozd. II). Zmartwychwstanie dokonane w Chrystusie realizuje się w Kościele poprzez sakramenty. Tę ustawiczną funkcję Kościoła w misterium zmartwychwstania w dziejach świata omówił w rozdz. III, w ostatnim zaś zajął się zbawczą rolą zmartwychwstania dla odkupienia świata materialnego.

Recenzent podkreślił, że rozprawa ks. W. Hryniewicza „jest poważnym osiągnięciem naukowym i posiada znaczenie nie tylko dla dogmatyki, ale i dla innych dyscyplin teologicznych.”

39. Albert Zenon U r b a ń s k i (karmelita), *Nauka papieża Piusa XII o kulcie Najśw. Maryi Panny* (2 II 1967).

W rozdz. I, pt. „Natura kultu Najśw. Maryi Panny”, autor omówił istotne elementy tego kultu oraz podał próbę jego istotowej definicji; rozdz. II został poświęcony podstawom kultu NMP (godność w pewnym sensie nieskończona, doskonała świętość, życie jak najściślej zjednoczone z tajemnicami Chrystusa, niezmierna władza w rozdawnictwie łask i królewskość Maryi); rozdz. III zajmuje się przymiotami kultu Maryi (chrystocentryzm, miejsce w ogólnym kulcie chrześcijańskim, skuteczność i konieczność), rozdz. IV omawia liturgiczne i pozaliturgiczne postaci kultu maryjnego, rozdz. V zestawia naukę Piusa XII o kulcie Maryi z orzeczeniami zawartymi w VIII rozdz. konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*.

40. Eugeniusz Michał M a c i o ł k a (pozn.), *Maryja jako Nowa Ewa według nauki polskich teologów (XIII—XVII w.). Studium historyczno-dogmatyczne* (16 VI 1967).

Autor przestudiował wydane drukiem dzieła 56 teologów, zebrał wiele cennych wypowiedzi, przeprowadził ich analizę, opracował krytycznie i ujął w jedną syntetyczną całość. W rozdz. I omówił naukę o sprawiedliwości pierwotnej, upadku pierwszych ludzi i odkupieniu jako podstawie zrozumienia nauki o Maryi — Nowej Ewie. W rozdz. II zreferował naukę wspomnianych teologów o Jej świętości, w III — rolę Nowej Ewy jako „Pomocnicy Nowego Adama”, w rozdz. IV — duchowe macierzyństwo w stosunku do ludzi; rozdz. V poświęcił ocenie nauki polskich mariologów zestawiając ją z ówczesnym stanem mariologii na Zachodzie.

Autor doszedł do wniosku, że mariologia polska reprezentowała zasadniczo wszystkie wartości, którymi odznaczała się w tym czasie mariologia na Zachodzie. Podobne też są jej braki. Stosowała w zasadzie tę samą metodę w argumentacji z Pisma św., „ex auctoritate”, czy w dowodzeniu racjami stosowności. Choć Polska nie posiadała w tym okresie mariologów tak wybitnych, jak Salazar, Piotr Kanizjusz, Franciszek Suarez czy Robert Bellarmin, to jednak spotykamy na naszym terenie oryginalne ujęcia niektórych punktów nauki o NMP. Na szczególną uwagę zasługują: Kasper Druźbicki (udział Maryi w dziele odkupienia), Jacek Liberiusz (wyrzeczenie się pod krzyżem praw macierzyńskich przez Maryję), Justyn Zapartowicz-Miechowita (nauka o duchowym macierzyństwie Maryi).

Ks. E. Maciołka ma świadomość, że jego rozprawa jest pierwszą próbą przebrnięcia przez ogrom polskiej literatury teologicznej podejmującej wprost czy pośrednio zagadnienia mariologiczne i że wiele jeszcze pozostaje do zrobienia na tym polu (s. 316—317). Jest również zdania, że może ona stanowić podstawę do dalszych studiów dotyczących tej samej problematyki podejmowanej w nowszych czasach.

41. Stanisław Maurycy W s z o ł e k (franciszkanin), *Nauka mariologiczna polskich teologów z zakonu franciszkanów konwentualnych XVII wieku. Studium historyczno-dogmatyczne* (16 VI 1967).

Autor przedstawił i krytycznie ocenił naukę mariologiczną trzech teologów: Waleriana Gutowskiego, Bazylego Rychlewicza i Jerzego Benedykta Spruszyńskiego. Krótkie ich biografie zamieścił we wstępie. Rozdz. I poświęcił zagadnieniu przygotowania przez Boga godnej Matki Chrystusa; mówi w nim o przeznaczeniu Matki Bożej, o niepokalanym poczęciu, wreszcie o darach udzielonych Maryi w chwili Jej poczęcia, a mianowicie: o pełni łaski i cnoty, o wiedzy, bezgrzeszności, wolności

od zarzewia grzechowego oraz o wniebowzięciu jako konsekwencji niepokalanego poczęcia. W rozdz. II, pt. „Boże macierzyństwo Maryi”, mówi o Maryi jako rzeczywistej i naturalnej Matce Chrystusa, o Jej stosunku do osób Trójcy Św. i o godności Bożego macierzyństwa. Rozdz. III („Posłannictwo NMP względem stworzeń”) zawiera następującą treść: NMP pośredniczką zbawienia, nadprzyrodzone macierzyństwo Maryi względem ludzi, królewska godność i władza Maryi. Stanowisko teologów franciszkańskich przedstawił autor na tle ówczesnego stanu mariologii, co ułatwia właściwą ocenę oryginalności i wartości ich tez.